Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
ANTHONY MICHAEL COLLINS
της 13ης Ιουνίου 2024 [1]

Συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-146/23 και C-374/23

XL

κατά

Sąd Rejonowy w Białymstoku

[αίτηση του Sąd Rejonowy w Białymstoku
(πρωτοδικείου Białymstok, Πολωνία)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

και

SR,

RB

κατά

Lietuvos Respublika

[αίτηση του Vilniaus apygardos administracinis teismas
(περιφερειακού διοικητικού δικαστηρίου Βίλνιους, Λιθουανία)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Κράτος δικαίου – Άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ – Υποχρέωση των κρατών μελών να προβλέπουν επαρκή μέσα ένδικης προστασίας για την εξασφάλιση αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας στους τομείς που καλύπτονται από το δίκαιο της Ένωσης – Αρχή της ανεξαρτησίας των δικαστών – Αποδοχές των δικαστών»

Εισαγωγή

1. Από καταβολής των κρατικών δικαιϊκών συστημάτων που βασίζονται στη διάκριση των εξουσιών, οι αποδοχές των δικαστών δεν έχουν παύσει να αποτελούν αντικείμενο προβληματισμού. Όπως ευστόχως επισήμανε ο Alexander Hamilton στο *The Federalist*, «ΜΕΤΑ την ισοβιότητα, τίποτα δεν μπορεί να έχει μεγαλύτερη συμβολή στην ανεξαρτησία των δικαστών από μια σταθερή πρόβλεψη σχετικά με τις αποδοχές τους. […] Είναι εγγενές χαρακτηριστικό της ανθρώπινης φύσης ότι Η ΕΞΟΥΣΙΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΠΡΟΣ ΤΟ ΖΕΙΝ ΕΝΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΙΣΟΔΥΝΑΜΕΙ ΜΕ ΤΗΝ ΕΞΟΥΣΙΑ ΕΠΙ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣΕΩΣ ΤΟΥ. Δεν μπορούμε, λοιπόν, να ελπίζουμε ότι θα δούμε να εφαρμόζεται στην πράξη ο πλήρης διαχωρισμός μεταξύ της

[1] Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

δικαστικής και της νομοθετικής εξουσίας, σε οποιοδήποτε σύστημα το οποίο επιτρέπει να εξαρτώνται οι χρηματικοί πόροι της πρώτης από τις περιστασιακές παροχές εκ μέρους της δεύτερης» [2].

2. Οι υπό κρίση αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως παρέχουν στο Δικαστήριο την ευκαιρία να εξετάσει εκ νέου και να διευρύνει περαιτέρω την υπάρχουσα νομολογία του σχετικά με τις αποδοχές των δικαστών σύμφωνα με το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ [3] στο πλαίσιο των αρχών της ανεξαρτησίας των δικαστών και της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας [4].

3. Με τις αποφάσεις της 27ης Φεβρουαρίου 2018, Associação Sindical dos Juízes Portugueses [5], και της 7ης Φεβρουαρίου 2019, Escribano Vindel [6], το Δικαστήριο έκρινε ότι η καταβολή στους δικαστές αποδοχών των οποίων το επίπεδο τελεί σε αναλογία με τη σπουδαιότητα των καθηκόντων που ασκούν αποτελεί εγγύηση συμφυή με την ανεξαρτησία των δικαστών. Προκειμένου να πληρούται η ως άνω απαίτηση, το δικαστήριο [7] πρέπει να ασκεί τα καθήκοντά του με αυτονομία, χωρίς να υπόκειται σε οποιαδήποτε ιεραρχική σχέση ή σχέση υπαγωγής έναντι οποιουδήποτε άλλου φορέα και χωρίς να λαμβάνει εντολές ή οδηγίες οποιασδήποτε προελεύσεως, με συνέπεια να προστατεύεται από εξωτερικές παρεμβάσεις ή πιέσεις οι οποίες θα μπορούσαν να θίξουν την ανεξάρτητη κρίση των μελών του και να επηρεάσουν τις αποφάσεις

2 Αριθ. 79, πρώτη παράγραφος. Το *The Federalist*, έργο κοινώς γνωστό ως *the Federalist Papers*, είναι μια σειρά 85 δοκιμίων που συνέγραψαν οι Alexander Hamilton, John Jay και James Madison από τον Οκτώβριο του 1787 έως τον Μάιο του 1788. Τα δοκίμια δημοσιεύθηκαν ανώνυμα, με το ψευδώνυμο «Publius», σε διάφορες εφημερίδες της Νέας Υόρκης (Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής) της εποχής. Η έκδοση από την οποία προέρχεται το ως άνω απόσπασμα εντοπίζεται στους Οδηγούς Έρευνας της Βιβλιοθήκης του Κογκρέσου (Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής): https://guides.loc.gov/federalist-papers/introduction. Η άποψη την οποία υποστήριξε ο Hamilton, ήτοι ότι: «οι αποδοχές των δικαστικών λειτουργών μπορεί κατά καιρούς να μεταβάλλονται, όπως απαιτούν οι περιστάσεις, ποτέ όμως το ποσό τους δεν θα πρέπει να είναι κατώτερο του ποσού το οποίο λαμβάνει έκαστος δικαστής όταν εισέρχεται στο δικαστικό σώμα, για να ασκήσει το λειτούργημά του» (*The Federalist*, αριθ. 79, δεύτερη παράγραφος), υιοθετήθηκε από το Σύνταγμα των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής. Το άρθρο III, τμήμα 1, του εν λόγω συντάγματος ορίζει ότι οι δικαστές, οι οποίοι υπηρετούν τόσο στα ανώτατα όσο και στα κατώτερα δικαστήρια, «λαμβάνουν για τις Υπηρεσίες τους Αποζημίωση, η οποία δεν υφίσταται μείωση κατά τη διάρκεια της Παραμονής τους στην Υπηρεσία». Παρόμοια προσέγγιση αποτυπώνεται και στα συντάγματα ορισμένων κρατών μελών: βλ. Σύνταγμα της Δημοκρατίας της Κύπρου, άρθρο 133.12, και Σύνταγμα της Ιρλανδίας, άρθρο 35.5, όπως τροποποιήθηκε με τον νόμο περί της 29ης Αναθεωρήσεως του Συντάγματος του 2011.

3 Ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα του άρθρου 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης). Οι αλληλένδετες επιταγές που συνδέονται με την ανεξαρτησία των δικαστών και την αποτελεσματική δικαστική προστασία δεν είναι παρά ορισμένοι μόνον από τους πολλούς παράγοντες που μπορούν ευλόγως να επηρεάσουν τις αποδοχές των δικαστών. Οι αποδοχές των δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων, συμπεριλαμβανομένων των δικαστών, εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 21 του Χάρτη και της οδηγίας 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία (ΕΕ 2000, L 303, σ. 16). Βλ. απόφαση της 7ης Φεβρουαρίου 2019, Escribano Vindel (C-49/18, EU:C:2019:106, σκέψεις 38 έως 60) (στο εξής: απόφαση Escribano Vindel).

4 Η απαίτηση περί ανεξαρτησίας των δικαστηρίων, η οποία είναι συμφυής με την αποστολή του δικαστή, αποτελεί συστατικό στοιχείο του δικαιώματος αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, το οποίο αποτελεί μέρος του θεμελιώδους δικαιώματος σε δίκαιη δίκη που κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 του Χάρτη. Απόφαση της 20ής Απριλίου 2021, Repubblika (C-896/19, EU:C:2021:311, σκέψεις 48 έως 51 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

5 C-64/16, στο εξής: απόφαση Πορτογάλοι δικαστές, EU:C:2018:117, σκέψη 45.

6 Βλ. σκέψη 66.

7 Και, κατ' επέκταση, τα μέλη του δικαστικού σώματος.

τους[8]. Το Δικαστήριο έθεσε την εν λόγω απαίτηση σε ισότιμη βάση με την ισοβιότητα, δημιουργώντας έτσι άμεσο σύνδεσμο μεταξύ της ασφάλειας της θητείας των δικαστών και της ασφάλειάς τους από απόψεως αποδοχών[9].

4. Όπως και άλλοι δημόσιοι λειτουργοί και υπάλληλοι, οι δικαστές δεν αποκλείεται να υποστούν μειώσεις στις αποδοχές τους[10]. Στις αποφάσεις Πορτογάλοι δικαστές και Escribano Vindel, το Δικαστήριο έκρινε ότι η αρχή της ανεξαρτησίας των δικαστών του άρθρου 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να λαμβάνουν μέτρα για τη μείωση των αποδοχών των δικαστών υπό ορισμένες συνθήκες. Προκειμένου να εξαλειφθούν δημοσιονομικά ελλείμματα τα οποία θεωρήθηκαν υπερβολικά, η Πορτογαλική Δημοκρατία και το Βασίλειο της Ισπανίας[11] προέβησαν σε μειώσεις των αποδοχών όλων των δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων του δημόσιου τομέα, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που εργάζονται στα νομοθετικά, εκτελεστικά και δικαστικά όργανα του κράτους[12]. Τα εν λόγω μέτρα δεν αφορούσαν ειδικώς ούτε διέκριναν τα μέλη του δικαστικού σώματος ώστε να τους επιφυλάσσεται ειδική μεταχείριση. Επίσης ήταν προσωρινού και περιορισμένου χαρακτήρα[13].

5. Οι υπό κρίση αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως εντάσσονται στο πλαίσιο της εφαρμογής μέτρων γενικής εφαρμογής που διέπουν τις αποδοχές των δικαστών στην Πολωνία και στη Λιθουανία και δεν αφορούν μείωση των αποδοχών μεμονωμένων δικαστών, επί παραδείγματι κατόπιν πειθαρχικής διαδικασίας. Τα μέτρα έχουν επίσης ευρύτερο περιεχόμενο από αυτό που εξέτασε το Δικαστήριο στις αποφάσεις Πορτογάλοι δικαστές και Escribano Vindel. Τα αιτούντα

8 Βλ. απόφαση Πορτογάλοι δικαστές (σκέψη 44).

9 Βλ. απόφαση Πορτογάλοι δικαστές (σκέψη 45) και απόφαση Escribano Vindel (σκέψη 66). Η αρχή της ισοβιότητας επιτάσσει, ιδίως, να έχουν οι δικαστές τη δυνατότητα να παραμένουν στη θέση τους υπό την προϋπόθεση ότι δεν έχουν συμπληρώσει το υποχρεωτικό όριο ηλικίας συνταξιοδοτήσεως ή έως τη λήξη της θητείας τους οσάκις αυτή έχει ορισμένη χρονική διάρκεια. Η εν λόγω αρχή, χωρίς να έχει εντελώς απόλυτο χαρακτήρα, επιδέχεται εξαιρέσεις μόνον εφόσον το δικαιολογούν θεμιτοί και επιτακτικοί λόγοι, τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας. Ως εκ τούτου, είναι κοινώς παραδεκτό ότι οι δικαστές μπορούν να παυθούν από τα καθήκοντά τους εφόσον κριθεί ότι είναι ακατάλληλοι για την άσκησή τους λόγω αδυναμίας ή σοβαρού παραπτώματος, τηρουμένων των προσηκουσών διαδικασιών. Βλ. απόφαση της 5ης Νοεμβρίου 2019, Επιτροπή κατά Πολωνίας (Ανεξαρτησία των τακτικών δικαστηρίων) (C-192/18, EU:C:2019:924, σκέψη 113). Βλ., επίσης, απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 2021, W.Ż. (Τμήμα Έκτακτου Ελέγχου και Δημοσίων Υποθέσεων του Ανωτάτου Δικαστηρίου – Διορισμός) (C-487/19, EU:C:2021:798, σκέψεις 115 και 116), η οποία προσδιορίζει τον αντίκτυπο που μπορεί να έχουν στην ανεξαρτησία των δικαστών ορισμένες αποφάσεις που επηρεάζουν τη ζωή και τη σταδιοδρομία μεμονωμένων δικαστών.

10 Στις προτάσεις του στην υπόθεση Associação Sindical dos Juízes Portugueses (C-64/16, EU:C:2017:395, σημείο 78), ο γενικός εισαγγελέας H. Saugmandsgaard Øe επισήμανε ότι, «μολονότι το ύψος των αποδοχών των δικαστών πρέπει να τελεί σε αντιστοιχία με τη σημασία των δημόσιων καθηκόντων που ασκούν, εντούτοις το ύψος αυτό δεν μπορεί να μην λαμβάνει υπόψη την οικονομική και κοινωνική πραγματικότητα, και ιδίως το μέσο βιοτικό επίπεδο που υφίσταται στο κράτος εντός του οποίου οι ενδιαφερόμενοι ασκούν την επαγγελματική τους δραστηριότητα. Επιπλέον, η εύλογη σταθερότητα του εισοδήματος των δικαστών προϋποθέτει, κατά την άποψή μου, να μην διακυμαίνεται συν τω χρόνω κατά τρόπο που θα έθετε σε κίνδυνο την ανεξαρτησία της κρίσεώς τους, όχι όμως να παραμένει αμετάβλητο».

11 Ο Πορτογάλος νομοθέτης θέσπισε τα μέτρα που αποτέλεσαν το αντικείμενο της αποφάσεως Πορτογάλοι δικαστές στο πλαίσιο προγράμματος χρηματοδοτικής συνδρομής της Ένωσης. Η ισπανική νομοθετική και εκτελεστική εξουσία θέσπισαν τα μέτρα που εξετάστηκαν στην απόφαση Escribano Vindel.

12 Στην περίπτωση της Πορτογαλίας, οι θιγόμενοι δημόσιοι λειτουργοί και υπάλληλοι περιελάμβαναν τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, τον Πρόεδρο της Assembleia da República (Εθνοσυνελεύσεως), τον Πρωθυπουργό, τους βουλευτές της Assembleia da República, τα μέλη της κυβέρνησης, τους δικαστές του Tribunal Constitucional (Συνταγματικού Δικαστηρίου), τους δικαστές του Tribunal de Contas (Ελεγκτικού Συνεδρίου), τον γενικό εισαγγελέα της Δημοκρατίας, τους τακτικούς δικαστές και τα μέλη της εισαγγελικής αρχής, τους δικαστές των διοικητικών και φορολογικών δικαστηρίων και τους ειρηνοδίκες.

13 Βλ. απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (στο εξής: ΕΔΔΑ) της 15ης Οκτωβρίου 2013, στην υπόθεση Savickas κ.λπ. κατά Λιθουανίας (CE:ECHR:2013:1015DEC006636509, § 90 έως 94) (στο εξής: απόφαση Savickas). Το ως άνω δικαστήριο απέρριψε ως προδήλως αβάσιμη, κατά την έννοια του άρθρου 35, παράγραφος 3, της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, που υπογράφηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950 (στο εξής: ΕΣΔΑ), και, ως εκ τούτου, ως απαράδεκτη, δυνάμει του άρθρου 35, παράγραφος 4, της ΕΣΔΑ, προσφυγή ασκηθείσα από εν ενεργεία ή πρώην δικαστές ή από τους κληρονόμους τους επί τη βάσει του ότι είχαν στερηθεί την ιδιοκτησία τους κατά παράβαση του άρθρου 1 του πρώτου πρόσθετου πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ. Η προσφυγή αφορούσε μείωση των μισθών των προσφευγόντων κατά περίπου 30 %. Η εν λόγω μείωση δικαιολογούνταν από την «ιδιαιτέρως δυσχερή οικονομική και χρηματοπιστωτική κατάσταση στη Λιθουανία» το 1999 και από την «ανάγκη χρηματοδότησης της εκπαίδευσης, της υγειονομικής περίθαλψης, της κοινωνικής προστασίας και άλλων κοινωνικών αναγκών». Το ΕΔΔΑ έκρινε ότι, κατά την εφαρμογή των κοινωνικών και οικονομικών πολιτικών, οι εθνικοί νομοθέτες διαθέτουν ευρύ περιθώριο εκτιμήσεως.

δικαστήρια καλούν το Δικαστήριο να αξιολογήσει τον ρόλο που διαδραματίζει η νομοθετική και η εκτελεστική εξουσία στη διαδικασία καθορισμού των αποδοχών των δικαστών και οποιασδήποτε ενδεχόμενης μείωσής τους. Ζητούν επίσης να διευκρινιστεί αν από το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ μπορούν να αντληθούν κατάλληλα κριτήρια για την καθοδήγηση της οικείας διαδικασίας.

Νομικό πλαίσιο – Το εθνικό δίκαιο

Το πολωνικό δίκαιο

6. Το άρθρο 178 του Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Συντάγματος της Δημοκρατίας της Πολωνίας) ορίζει τα εξής:

«1. Οι δικαστές, κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, είναι ανεξάρτητοι και υπόκεινται μόνον στο Σύνταγμα και τους νόμους.

2. Στους δικαστές παρέχονται προσήκουσες συνθήκες εργασίας και αμοιβές ανάλογες με την αξιοπρέπεια του λειτουργήματός τους και τη φύση των καθηκόντων τους.

[…]»

7. Το άρθρο 91 του ustawa – Prawo o ustroju sądów powszechnych (νόμου περί οργανώσεως των τακτικών δικαστηρίων), της 27ης Ιουλίου 2001 [14], ορίζει:

«[…]

Παράγραφος 1c. Ο ετήσιος βασικός μισθός των δικαστών καθορίζεται για κάθε έτος βάσει των μέσων αποδοχών του δευτέρου τριμήνου του προηγουμένου έτους, όπως δημοσιεύεται στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας της Πολωνίας (*Monitor Polski*) από τον Πρόεδρο της Κεντρικής Στατιστικής Υπηρεσίας […] με την επιφύλαξη της παραγράφου 1d.

Παράγραφος 1d. Εάν οι μνημονευόμενες στην παράγραφο 1c μέσες αποδοχές είναι κατώτερες εκείνων που έχουν καθορισθεί για το δεύτερο τρίμηνο του προηγουμένου έτους, οι δεύτερες θα αποτελούν τη βάση για τον καθορισμό των βασικών αποδοχών του δικαστή.

Παράγραφος 2. Ο βασικός μισθός των δικαστών καθορίζεται βάσει κλιμακίων, το ύψος των οποίων υπολογίζεται με την εφαρμογή συντελεστών πολλαπλασιασμού της κατά την παράγραφο 1c βάσεως υπολογισμού του βασικού μισθού. Τα βασικά μισθολογικά κλιμάκια των δικαστών, αναλόγως των θέσεων που αυτοί κατέχουν, και οι συντελεστές πολλαπλασιασμού για τον καθορισμό του ύψους του βασικού μισθού για τα διάφορα κλιμάκια παρατίθενται στο παράρτημα του παρόντος νόμου.

[…]

Παράγραφος 7. Οι αποδοχές των δικαστών εξαρτώνται επίσης από το επίδομα αρχαιότητας, το οποίο, από το έκτο έτος υπηρεσίας, ανέρχεται στο 5 % του βασικού μισθού και το οποίο στη συνέχεια αυξάνεται κατά 1 % ανά έτος, χωρίς πάντως να υπερβαίνει το 20 % του βασικού μισθού».

[14] Dz. U. 2001, αριθ. 98, θέση 1070. Ενοποιημένο κείμενο της 14ης Δεκεμβρίου 2022, Dz. U. 2023, θέση 217.

8. Στις 17 Δεκεμβρίου 2021 ο Πολωνός νομοθέτης θέσπισε τον ustawa o szczególnych rozwiązaniach służących realizacji ustawy budżetowej na rok 2022 (νόμο της 17ης Δεκεμβρίου 2021 περί ειδικών ρυθμίσεων για την εφαρμογή του νόμου περί προϋπολογισμού για το έτος 2022) [15]. Ο νόμος αυτός τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2022. Κατά το άρθρο 8 του εν λόγω νόμου:

«1. Όσον αφορά το έτος 2022, βάση για τον καθορισμό των αποδοχών των δικαστών, κατά το άρθρο 91, παράγραφος 1c, του νόμου της 27ης Ιουλίου 2001 περί οργανώσεως των τακτικών δικαστηρίων (Dz. U. 2020, θέση 2072, και 2021, θέσεις 1080 και 1236), αποτελούν οι μέσες αποδοχές του δευτέρου τριμήνου του 2020, όπως δημοσιεύθηκαν από τον Πρόεδρο της Główny Urząd Statystyczny (Κεντρικής Στατιστικής Υπηρεσίας, Πολωνία).

2. Η βάση που μνημονεύεται στην παράγραφο 1 αυξάνεται κατά το ποσό των 26 PLN.

3. Όπου χωριστές διατάξεις αναφέρονται στη βάση για τον καθορισμό του βασικού μισθού των δικαστών που αναφέρεται στο άρθρο 91, παράγραφος 1c, του νόμου της 27ης Ιουλίου 2001 περί οργανώσεως των τακτικών δικαστηρίων, αυτός αντιστοιχεί, για το 2022, στις μέσες αποδοχές του δεύτερου τριμήνου του 2020, όπως δημοσιεύθηκαν από τον πρόεδρο της Główny Urząd Statystyczny (Κεντρικής Στατιστικής Υπηρεσίας), προσαυξημένες κατά 26 PLN.

4. Όταν χωριστές διατάξεις αναφέρονται στις αποδοχές των δικαστών, οι αποδοχές αυτές αντιστοιχούν, για το 2022, στις αποδοχές που καθορίζονται σύμφωνα με τις παραγράφους 1 και 2».

9. Την 1η Δεκεμβρίου 2022 ο Πολωνός νομοθέτης θέσπισε τον ustawa o szczególnych rozwiązaniach służących realizacji ustawy budżetowej na rok 2023 (νόμο της 1ης Δεκεμβρίου 2022 περί ειδικών ρυθμίσεων για την εφαρμογή του νόμου περί προϋπολογισμού για το έτος 2023) [16]. Ο νόμος αυτός τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2023. Κατά το άρθρο 8 του εν λόγω νόμου:

«1. Όσον αφορά το έτος 2023, βάση για τον καθορισμό των αποδοχών των δικαστών, κατά το άρθρο 91, παράγραφος 1c, του Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (νόμου της 27ης Ιουλίου 2001 περί οργανώσεως των τακτικών δικαστηρίων) (Dz. U. 2020, θέση 2072, όπως τροποποιήθηκε) αποτελεί το ποσό των 5 444,42 PLN.

2. Όπου χωριστές διατάξεις αναφέρονται στη βάση για τον καθορισμό του βασικού μισθού των δικαστών που αναφέρεται στο άρθρο 91, παράγραφος 1c, του ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (νόμου της 27ης Ιουλίου 2001 περί οργανώσεως των τακτικών δικαστηρίων), αυτός ανέρχεται, για το 2023, στο ποσό των 5 444,42 PLN».

15 Dz. U. 2021, θέση 2445.

16 Dz. U. 2022, θέση 2666.

Το λιθουανικό δίκαιο

10. Το άρθρο 3 του Lietuvos Respublikos teisėjų darbo apmokėjimo įstatymas (νόμου της Δημοκρατίας της Λιθουανίας περί αποδοχών των δικαστών· στο εξής: LRJ), στην έκδοση που ίσχυε από την 1η Ιανουαρίου 2022 έως τις 30 Ιουνίου 2023 [17], ορίζει ότι για τον υπολογισμό των αποδοχών των δικαστών εφαρμόζεται το βασικό ποσό του μισθού (αποδοχών) του πολιτικού προσωπικού, των δικαστών, των αξιωματούχων του Δημοσίου, των δημοσίων υπαλλήλων και των υπαλλήλων των ιδρυμάτων που χρηματοδοτούνται από το κράτος και τους δήμους της Δημοκρατίας της Λιθουανίας για δεδομένο έτος το οποίο έχει εγκριθεί από το Lietuvos Respublikos Seimas (Κοινοβούλιο της Δημοκρατίας της Λιθουανίας). Το βασικό ποσό για το επόμενο οικονομικό έτος καθορίζεται με εθνική συλλογική σύμβαση, λαμβανομένων υπόψη του μέσου ετήσιου ποσοστού πληθωρισμού του προηγούμενου έτους (όπως υπολογίζεται βάσει του εθνικού δείκτη τιμών καταναλωτή), του ύψους του κατώτατου μηνιαίου μισθού και του αντίκτυπου άλλων παραγόντων που επηρεάζουν το ύψος και την εξέλιξη του μέσου μισθού στον δημόσιο τομέα. Το Lietuvos Respublikos Seimas (Κοινοβούλιο της Δημοκρατίας της Λιθουανίας) εγκρίνει το βασικό ποσό που συμφωνήθηκε με την εθνική συλλογική σύμβαση. Εάν η εθνική συλλογική σύμβαση δεν συναφθεί ή δεν τροποποιηθεί έως την 1η Ιουνίου του τρέχοντος έτους, το βασικό ποσοστό του προσεχούς οικονομικού έτους εγκρίνεται από το Seimas (Κοινοβούλιο) κατόπιν προτάσεως της Lietuvos Respublikos Vyriausybė (Κυβερνήσεως της Δημοκρατίας της Λιθουανίας), κατόπιν αξιολογήσεως και συνεκτιμήσεως των περιστάσεων που ορίζονται στο παρόν άρθρο. Το νέο βασικό ποσό που θα εγκριθεί δεν μπορεί να είναι χαμηλότερο από το υφιστάμενο βασικό ποσό, εκτός αν διαπιστωθούν και δηλωθούν εξαιρετικές περιστάσεις σύμφωνα με τη διαδικασία που προβλέπεται στον Lietuvos Respublikos fiskalinės sutarties įgyvendinimo konstitucinimo įstatymas Nr XII-1289 (Συνταγματικό νόμο της Δημοκρατίας της Λιθουανίας για την εφαρμογή της δημοσιονομικής συνθήκης), της 6ης Νοεμβρίου 2014 (TAR, 2014, αριθ. 17028).

11. Κατά το άρθρο 4, παράγραφος 2 του LRJ, οι αποδοχές των δικαστών [18] αποτελούνταν [19] από: i) μισθό· ii) επίδομα αρχαιότητας του υπηρετούντος στο λιθουανικό δημόσιο· iii) επίδομα εργασίας και επιφυλακής κατά τις ημέρες ανάπαυσης και αργιών, καθώς και αντικατάστασης· και iv) μπόνους για αύξηση του φόρτου εργασίας. Κατά το κεφάλαιο ΙΙ του παραρτήματος του LRJ, οι αποδοχές των δικαστών [20] υπολογίζονται με τον πολλαπλασιασμό του συντελεστή αποδοχών που ορίζεται στο παράρτημα του LRJ επί το βασικό ποσό. Το βασικό ποσό ανερχόταν σε 181 ευρώ το 2022 και σε 186 ευρώ το 2023. Ο συντελεστής αποδοχών δικαστή περιφερειακού δικαστηρίου ήταν 17,2 [21].

[17] Άρθρο 3 του 2008 m. lapkričio 6 d. Lietuvos Respublikos teisėjų atlyginimų įstatymas Nr. X-1771 (νόμου της Δημοκρατίας της Λιθουανίας X-1771 περί αποδοχών των δικαστών), της 6ης Νοεμβρίου 2008 (Žin., 2008, αριθ. 131-5022), όπως τροποποιήθηκε με τον 2021 m. lapkričio 25 d. Lietuvos Respublikos teisėjų atlyginimų įstatymo Nr. X-1771 pakeitimo įstatymas Nr. XIV-708 (νόμο της Δημοκρατίας της Λιθουανίας XIV-708 για την τροποποίηση του νόμου της Δημοκρατίας της Λιθουανίας X-1771 περί αποδοχών των δικαστών), της 25ης Νοεμβρίου 2021 (TAR, 2021, αριθ. 25134).

[18] Των «δικαστηρίων γενικής δικαιοδοσίας και των δικαστηρίων ειδικών διαδικασιών».

[19] Στην έκδοση που ίσχυε από την 1η Ιανουαρίου 2022 έως τις 30 Ιουνίου 2023.

[20] Των «δικαστηρίων γενικής δικαιοδοσίας και των δικαστηρίων ειδικών τοπικών διαδικασιών».

[21] Ο συντελεστής αποδοχών θεσπίστηκε με τον Lietuvos Respublikos teisėjų atlyginimų įstatymo priedėlio pakeitimo įstatymas Nr. XI-235 (νόμο XI-235 για την τροποποίηση του παραρτήματος του νόμου της Δημοκρατίας της Λιθουανίας περί αποδοχών των δικαστών), της 28ης Απριλίου 2009 (ο οποίος τέθηκε σε ισχύ την 1η Οκτωβρίου 2013). Σύμφωνα με τις γραπτές παρατηρήσεις της Επιτροπής, ο Lietuvos Respublikos teisėjų darbo apmokėjimo įstatymo Nr. X-1771 pakeitimo įstatymas Nr. XIV-2015 (νόμος της Δημοκρατίας της Λιθουανίας XIV-2015 για την τροποποίηση του νόμου της Δημοκρατίας της Λιθουανίας X-1771 περί αποδοχών των δικαστών), της 25ης Μαΐου 2023 (TAR, 2023, αριθ. 11594), τροποποίησε το σύστημα των συντελεστών αποδοχών των δικαστών των δικαστηρίων γενικής δικαιοδοσίας και των ειδικών δικαστηρίων που περιλαμβάνεται στο κεφάλαιο ΙΙ του παραρτήματος, προβλέποντας ότι ο επίσημος μισθός δικαστή περιφερειακού δικαστηρίου είναι «3,6» (σε επίπεδο βασικού συντελεστή).

12. Το άρθρο 3 του Lietuvos Respublikos pareiginės algos (atlyginimo) bazinio dydžio nustatymo ir asignavimų darbo užmokesčiui perskaičiavimo įstatymas Nr. XIV-2011 [νόμου της Δημοκρατίας της Λιθουανίας αριθ. XIV-2011 για τον καθορισμό του βασικού ποσού μισθού (αποδοχών) και την τροποποίηση των πιστώσεων μισθοδοσίας], της 25ης Μαΐου 2023 (TAR, 2023, αριθ. 11589), ορίζει:

«Βασικό ποσό μισθού (αποδοχών)

1. Για τον υπολογισμό του μισθού (αποδοχών) των εργαζομένων που αναφέρονται στο άρθρο 2 του παρόντος νόμου, το βασικό ποσό του μισθού (αποδοχών) ανέρχεται στον μέσο μηνιαίο μισθό της χώρας (συμπεριλαμβανομένων των επιμέρους εταιριών) για το έτος 2022, όπως δημοσιεύεται από τον Valstybės duomenų agentūra (Κρατικό Οργανισμό Δεδομένων, Λιθουανία), και ορίζεται σε 1 785,4 ευρώ.

2. Για την εφαρμογή του βασικού ποσού μισθού (αποδοχών) που προβλέπεται στην παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου, ο επανυπολογισθείς μισθός δεν μπορεί να υπολείπεται του μισθού (αποδοχών) πριν από τον εν λόγω επανυπολογισμό».

13. Το νέο σύστημα αποδοχών των δικαστών των δικαστηρίων γενικής δικαιοδοσίας και των ειδικών δικαστηρίων της Δημοκρατίας της Λιθουανίας τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιουλίου 2023. Το διάταγμα 1R-85 του Lietuvos Respublikos teisingumo ministras (Υπουργού Δικαιοσύνης της Δημοκρατίας της Λιθουανίας), της 2ας Απριλίου 2004, και η απόφαση του Lietuvos advokatų taryba (λιθουανικού δικηγορικού συλλόγου) της 26ης Μαρτίου 2004 ενέκριναν τις συστάσεις αναφορικά με τις μέγιστες αμοιβές για νομικές υπηρεσίες που παρέχονται από δικηγόρο σε αστικές υποθέσεις.

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

Η υπόθεση C-146/23

14. Ο XL διορίστηκε ως δικαστής στο Sąd Rejonowy w Suwałkach (πρωτοδικείο Suwałki, Πολωνία) στις 4 Δεκεμβρίου 2003. Στις 3 Απριλίου 2007 μετατέθηκε ως δικαστής στο Sąd Rejonowy w Białymstoku (πρωτοδικείο Białystok, Πολωνία), όπου ασκεί εφεξής τα καθήκοντα δικαστικού λειτουργού. Από τις 5 Αυγούστου 2021 ο XL έχει καταταγεί στο πέμπτο μισθολογικό κλιμάκιο. Οι μηνιαίες αποδοχές του XL υπολογίζονται με πολλαπλασιασμό του βασικού μισθού του ο οποίος ανερχόταν σε 5 050,48 πολωνικών ζλότι (PLN) το 2022 και σε 5 444,42 PLN τον Ιανουάριο του 2023 επί συντελεστή 2,5, στις οποίες προστίθεται επίδομα αρχαιότητας ύψους 20 %[22] επί του βασικού μισθού. Ο XL άσκησε αγωγή κατά του εργοδότη του, ήτοι του Sąd Rejonowy w Białymstoku (πρωτοδικείου Białystok), ζητώντας την καταβολή ποσού 10 000 PLN για τις υπηρεσίες που παρέσχε από την 1η Ιουλίου 2022 έως τις 31 Ιανουαρίου 2023 και νόμιμων τόκων υπερημερίας επί του ποσού αυτού. Τούτο αντιστοιχεί στη διαφορά μεταξύ των αποδοχών που έλαβε ο XL από την 1η Ιουλίου 2022 έως τις 31 Ιανουαρίου 2023 και των αποδοχών που του οφειλόταν κατ' εφαρμογήν του μηχανισμού του άρθρου 91 του νόμου για την οργάνωση των τακ-

[22] Ο XL λάμβανε 15 151,44 PLN μηνιαίως από τον Ιούλιο έως τον Νοέμβριο του 2022, 15 033,51 PLN για τον Δεκέμβριο του 2022 και 16 333,26 PLN για τον Ιανουάριο του 2023.

τικών δικαστηρίων. Κατά τον XL, η εν λόγω διαφορά ανέρχεται σε 1 362,12 PLN μηνιαίως για τους μήνες από τον Ιούλιο έως τον Νοέμβριο του 2022, σε 1 053,90 PLN για τον Δεκέμβριο του 2022 [23] και σε 2 135,50 PLN για τον Ιανουάριο του 2023.

15. Η αξίωση του XL βασίζεται στο γεγονός ότι οι νόμοι περί ειδικών ρυθμίσεων για την εφαρμογή των νόμων περί προϋπολογισμού για τα έτη 2021, 2022 και 2023 δεν συνάδουν με τον νόμο περί οργανώσεως των τακτικών δικαστηρίων, με το Σύνταγμα της Δημοκρατίας της Πολωνίας και με το δίκαιο της Ένωσης, δεδομένου ότι, μειώνοντας τις αποδοχές του, υπονομεύουν την αρχή της ανεξαρτησίας των δικαστών και δημιουργούν προϋποθέσεις που επιτρέπουν στη νομοθετική και εκτελεστική εξουσία να επηρεάζουν το περιεχόμενο των δικαστικών αποφάσεων. Ο εργοδότης του XL ισχυρίζεται ότι του κατέβαλε τις αποδοχές του σύμφωνα με τον νόμο και ότι δεν δύναται να καθορίζει με δική του πρωτοβουλία τις αποδοχές των δικαστών.

16. Αμφότεροι οι διάδικοι παραπέμπουν στην αιτιολογική έκθεση της κυβερνήσεως για το σχέδιο νόμου περί ειδικών ρυθμίσεων για την εφαρμογή των νόμων περί προϋπολογισμού για τα έτη 2021, 2022 και 2023, αλλά συνάγουν από αυτήν εκ διαμέτρου αντίθετα συμπεράσματα. Ο XL τονίζει το «πάγωμα» των αποδοχών των δικαστών σε σύγκριση με την αύξηση των αποδοχών των διευθυντών ορισμένων φορέων του Δημοσίου (η οποία κυμαινόταν από 40 % έως 60 %). Ο εργοδότης του XL επισημαίνει την έλλειψη διαθέσιμων πόρων πέραν εκείνων που προβλέπονται στον προϋπολογισμό του.

17. Κατά το αιτούν δικαστήριο, το άρθρο 91 του νόμου για την οργάνωση των τακτικών δικαστηρίων προβλέπει τον μηχανισμό υπολογισμού του βασικού μισθού των δικαστών για κάθε έτος βάσει των μέσων αποδοχών του δεύτερου τριμήνου του προηγούμενου έτους. Ο εν λόγω μηχανισμός, ο οποίος εισήχθη στις 22 Απριλίου 2009, σκοπεί να διασφαλίσει ότι το σύστημα αποδοχών των δικαστών ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις που προβλέπει το άρθρο 178, παράγραφος 2, του Συντάγματος της Δημοκρατίας της Πολωνίας. Η τροποποίηση του 2009 είχε ως στόχο να διασφαλίσει ότι ο υπολογισμός των αποδοχών των δικαστών ήταν περισσότερο αντικειμενικός και περιόριζε την επιρροή των άλλων αρχών στον καθορισμό του ύψους των βασικών αποδοχών των δικαστών. Πριν από την εν λόγω τροποποίηση, το σύστημα υπολογισμού των αποδοχών των δικαστών βασιζόταν, μεταξύ άλλων, σε ένα βασικό ποσό που καθοριζόταν στον ετήσιο κρατικό προϋπολογισμό.

18. Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι «ο μηχανισμός καθορισμού των αποδοχών των δικαστών τροποποιήθηκε τρεις φορές με πρωτοβουλία της εκτελεστικής εξουσίας μέσω των νόμων περί ειδικών ρυθμίσεων για την εφαρμογή των νόμων περί προϋπολογισμού για τα έτη 2021, 2022 και 2023, αντιστοίχως» [24]. Το 2021 οι αποδοχές των δικαστών «πάγωσαν», ο δε βασικός μισθός τους υπολογίστηκε βάσει των μέσων αποδοχών του δεύτερου τριμήνου του 2019 και όχι βάσει των μέσων αποδοχών του δεύτερου τριμήνου του 2020. Το 2022 οι βασικές αποδοχές των δικαστών υπολογίστηκαν βάσει των μέσων αποδοχών του δεύτερου τριμήνου του 2020. Τούτο είχε ως αποτέλεσμα να σημειωθεί αύξηση σε σύγκριση με τις μέσες αποδοχές για το δεύτερο τρίμηνο του 2021. Το 2023 οι αποδοχές των δικαστών υπολογίστηκαν βάσει σταθερού βασικού ποσού [25] και όχι βάσει των μέσων αποδοχών του δεύτερου τριμήνου του 2022.

23 Συνυπολογιζομένων των αναρρωτικών αδειών.

24 Βλ. σκέψη 5.6 της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως στην υπόθεση C-146/23.

25 Προβλέπονται από τις ειδικές ρυθμίσεις για την εφαρμογή του νόμου περί προϋπολογισμού για το έτος 2023.

19. Οι τροποποιήσεις που επήλθαν στον κρατικό προϋπολογισμό του 2021 οφείλονταν στην οικονομική κατάσταση που επικρατούσε στην Πολωνία μετά την πανδημία COVID-19. Οι διατάξεις σχετικά με τον κρατικό προϋπολογισμό του 2022 δεν ανέφεραν καμία ιδιαίτερη περίσταση, ενώ οι διατάξεις σχετικά με τον κρατικό προϋπολογισμό του 2023 αναφέρονται στις σημαντικές δημοσιονομικές επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19 και της ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία.

20. Τον Δεκέμβριο του 2022 η πρώτη πρόεδρος του Sąd Najwyższy (Ανωτάτου Δικαστηρίου, Πολωνία)[26], ο πρόεδρος του Naczelny Sąd Administracyjny (Ανωτάτου Διοικητικού Δικαστηρίου, Πολωνία)[27] και το Krajowa Rada Sądownictwa (Εθνικό Δικαστικό Συμβούλιο· στο εξής: KRS)[28] άσκησαν χωριστές προσφυγές ενώπιον του Trybunał Konstytucyjny (Συνταγματικού Δικαστηρίου, Πολωνία), αμφισβητώντας τη συνταγματικότητα των δημοσιονομικών διατάξεων σχετικά με τις αποδοχές των δικαστών το 2023. Το αιτούν δικαστήριο συμμερίζεται τις επιφυλάξεις που διατύπωσαν οι προσφεύγοντες στο πλαίσιο των εν λόγω ένδικων διαδικασιών. Εκτιμά ότι το «πάγωμα» επί τρία έτη του συστήματος υπολογισμού των αποδοχών των δικαστών βάσει μιας αντικειμενικής παραμέτρου, ήτοι των μέσων αποδοχών του δευτέρου τριμήνου του προηγουμένου έτους, θίγει την ανεξαρτησία των δικαστών. Συνιστά απειλή μόνιμης, επαναλαμβανόμενης και σταθερής μειώσεως των αποδοχών των δικαστών η οποία αποσκοπεί στη δημιουργία σχέσεως υπαγωγής της δικαστικής εξουσίας έναντι της εκτελεστικής και της νομοθετικής εξουσίας. Η εν λόγω απειλή καθίσταται ακόμη περισσότερο εμφανής υπό το πρίσμα της πρόσφατης κρίσης σχετικά με το κράτος δικαίου στην Πολωνία. Επιπλέον, είναι εντελώς αδικαιολόγητη λαμβανομένης υπόψη της σταθερής οικονομικής καταστάσεως του πολωνικού Δημοσίου. Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά επίσης ότι η δυσμενής για τους δικαστές τροποποίηση των κανόνων καθορισμού των αποδοχών τους –ιδίως σε συνάρτηση με την αύξηση του κόστους διαβίωσης– ενδέχεται να έχει αρνητικό αντίκτυπο στις πρωτοβουλίες που αποσκοπούν στη βελτίωση της λειτουργίας των δικαστηρίων[29]. Υφίσταται σημαντικός κίνδυνος να ασκηθεί πληθώρα αγωγών από δικαστές με αντικείμενο την προσβολή του ύψους των αποδοχών που έλαβαν το 2021, το 2022 και το 2023.

[26] Η πρώτη πρόεδρος του Sąd Najwyższy (Ανωτάτου Δικαστηρίου) υποστήριξε, μεταξύ άλλων, ότι ο νόμος για τη θέσπιση ειδικών ρυθμίσεων για την εφαρμογή των νόμων περί προϋπολογισμού για το έτος 2023 παραβίαζαν την εγγύηση ότι οι αποδοχές των δικαστών τελούν σε αντιστοιχία με την αξιοπρέπεια του λειτουργήματός τους και τη φύση των καθηκόντων τους. Οι εν λόγω διατάξεις θίγουν, μεταξύ άλλων, την ανεξαρτησία των δικαστών, την αρχή των κεκτημένων δικαιωμάτων και την εμπιστοσύνη στο κράτος και την κείμενη νομοθεσία. Υπογράμμισε ότι οι μέθοδοι για τον υπολογισμό των αποδοχών των δικαστών εισήχθησαν «καθ' υπέρβαση» των ισχυουσών νομικών αρχών. Οι αποδοχές των δικαστών υπόκεινται πλέον σε ετήσια, και σε κάποιον βαθμό μη προβλέψιμη, εκτίμηση εκ μέρους του νομοθέτη. Με τον τρόπο αυτόν διασφαλίζεται ότι το αποδεκτό πρότυπο καθορισμού των αποδοχών των δικαστών παύει να είναι πλέον αυτόματο και να βασίζεται σε αντικειμενικά κριτήρια.

[27] Ο πρόεδρος του Naczelny Sąd Administracyjny (Ανωτάτου Διοικητικού Δικαστηρίου) υποστήριξε ότι οι επίμαχες διατάξεις συνιστούσαν «αποσπασματική ρύθμιση» και ότι απέκλιναν από τις καθιερωμένες νομοθετικές αρχές για τον καθορισμό των αποδοχών των δικαστών. Το Σύνταγμα της Δημοκρατίας της Πολωνίας μνημονεύει τους όρους εργασίας και τις αποδοχές μιας μόνον ομάδας δημόσιων λειτουργών: των δικαστών. Η εν λόγω μνεία επιβάλλει την καθιέρωση ενός συστήματος καθορισμού αποδοχών των δικαστών διαφορετικού από εκείνο που ισχύει για τους λοιπούς δημόσιους λειτουργούς. Το εν λόγω διαφορετικό σύστημα θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη την ανάγκη προστασίας της ανεξαρτησίας των δικαστών, της αξιοπρέπειας του λειτουργήματος και του βάρους της ευθύνης που φέρουν οι δικαστές. Η μείωση των πραγματικών αποδοχών των δικαστών κατά την περίοδο 2021-2023 υπολογίζεται σε ποσοστό περίπου 23,6 %, στοιχείο που συνιστά σημαντική διαφορά σε σχέση με την αύξηση των μέσων ακαθάριστων αποδοχών στον δημόσιο τομέα κατά 6,74 % η οποία σημειώθηκε κατά τα έτη 2020 και 2021.

[28] Το KRS προέβαλε ότι το άρθρο 178, παράγραφος 2, του Συντάγματος της Δημοκρατίας της Πολωνίας, το οποίο περιορίζει τη νομοθετική παρέμβαση στον καθορισμό των αποδοχών των δικαστών, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διασφάλιση της ανεξαρτησίας και της αμεροληψίας των δικαστών. Οι αποδοχές των δικαστών θα πρέπει να υπολογίζονται βάσει αντικειμενικών και ποσοτικώς μετρήσιμων κριτηρίων και να υπόκεινται σε αυτόματη αναπροσαρμογή.

[29] Λαμβανομένων υπόψη του αυξανόμενου αριθμού υποθέσεων που εκδικάζονται, του φόρτου που οφείλεται στις εκκρεμείς υποθέσεις και της εκ των πραγμάτων αύξησης της διάρκειας των διαδικασιών.

21. Για τους παραπάνω λόγους, το Sąd Rejonowy w Białymstoku (πρωτοδικείο Białystok) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Έχουν το άρθρο 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, το οποίο καθορίζει τις αξίες στις οποίες βασίζεται η Ευρωπαϊκή Ένωση μνημονεύοντας τον σεβασμό του κράτους δικαίου, και το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, σε συνδυασμό με το άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, βάσει του οποίου τα κράτη μέλη διασφαλίζουν αποτελεσματική δικαστική προστασία στηριζόμενη στο δικαίωμα προσβάσεως σε ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο, την έννοια ότι η αρχή της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης αντιτίθεται σε εθνική ρύθμιση η οποία, προκειμένου να περιορίσει τις δημοσιονομικές δαπάνες, παρεκκλίνει από τον μηχανισμό καθορισμού των αποδοχών των δικαστών βάσει αντικειμενικών κριτηρίων ανεξάρτητων από αυθαίρετες παρεμβάσεις της εκτελεστικής και της νομοθετικής εξουσίας και έχει ως αποτέλεσμα τη μόνιμη μείωση του ύψους των αποδοχών των δικαστών, κατά παράβαση των συνταγματικών εγγυήσεων βάσει των οποίων οι δικαστές αμείβονται με αποδοχές ανάλογες της αξιοπρέπειας του λειτουργήματός τους και της φύσεως των καθηκόντων τους και διασφαλίζεται η ορθή απονομή της δικαιοσύνης από ανεξάρτητα δικαστήρια και ανεξάρτητους δικαστές;»

Η υπόθεση C-374/23

22. Οι ενάγοντες, SR και RB, είναι δικαστές στο Vilniaus apygardos administracinis teismas (περιφερειακό διοικητικό δικαστήριο Βίλνιους, Λιθουανία). Άσκησαν αγωγή αποζημιώσεως λόγω παραλείψεως κατά της Lietuvos Respublika (Δημοκρατίας της Λιθουανίας)[30]. Ο SR ζητά αποζημίωση ύψους 74 286,09 ευρώ, ενώ ο RB ζητά αποζημίωση ύψους 95 620,17 ευρώ[31]. Η διάταξη περί παραπομπής δεν αναφέρει πώς οι ενάγοντες κατέληξαν στα ως άνω ποσά.

23. Οι SR και RB υποστηρίζουν ότι το ύψος των αποδοχών τους εξαρτάται από την πολιτική βούληση της εκτελεστικής και της νομοθετικής εξουσίας. Τούτο είναι ασυμβίβαστο με την αρχή της ανεξαρτησίας των δικαστών, η οποία κατοχυρώνεται στο άρθρο 109 του Lietuvos Respublikos Konstitucija (Συντάγματος της Δημοκρατίας της Λιθουανίας) καθώς και με τις διεθνείς υποχρεώσεις της Δημοκρατίας της Λιθουανίας.

24. Η Δημοκρατία της Λιθουανίας ζητεί την απόρριψη της αγωγής των SR και RB. Επισημαίνει, μεταξύ άλλων, ότι το βασικό ποσό αποδοχών των εργαζομένων του δημόσιου τομέα καθορίζεται ετησίως σε συνάρτηση με τους οικονομικούς πόρους και τις υποχρεώσεις του Δημοσίου. Από το 2018 έως το 2023 το βασικό ποσό αυξανόταν σταθερά, λαμβανομένων υπόψη των οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών, των δεσμεύσεων του κράτους και των οικονομικών πόρων που αναμενόταν να είναι διαθέσιμοι. Το βασικό ποσό έχει «άμεσο οικονομικό αντίκτυπο στον ιδιωτικό τομέα, καθώς και στον μέσο εθνικό μισθό». Η Δημοκρατία της Λιθουανίας υποστηρίζει επίσης ότι το μισθολογικό καθεστώς των δικαστών εμπίπτει στην απονεμόμενη από το Σύνταγμα αποκλειστική εξουσία εκτιμήσεως του κράτους και των θεσμικών του οργάνων.

[30] Κατά τους ενάγοντες, δεν υφίσταται νομικός μηχανισμός δυνάμενος να κινηθεί από δικαστήριο ή δικαστή προκειμένου να υποχρεωθούν η εκτελεστική και η νομοθετική εξουσία να διασφαλίσουν ότι οι αποδοχές των δικαστών τελούν σε αντιστοιχία με την αξιοπρέπεια του λειτουργήματος του δικαστή και την ευθύνη που συνεπάγεται ή τους αυστηρούς περιορισμούς που συνδέονται με αυτό, μεταξύ άλλων, όσον αφορά την άσκηση άλλης εργασίας.

[31] Στις γραπτές παρατηρήσεις της Επιτροπής επισημαίνεται ότι τα αιτήματα αφορούν την περίοδο μεταξύ Μαρτίου του 2020 και Μαρτίου του 2023.

25. Κατά το Vilniaus apygardos administracinis teismas (περιφερειακό διοικητικό δικαστήριο Βίλνιους), οι μικτές μηνιαίες αποδοχές των δικαστών των περιφερειακών δικαστηρίων ανέρχονταν σε 2 440,85 ευρώ το 2008 και σε 2 362 ευρώ το 2021 [32]. Μολονότι φαίνεται ότι οι αποδοχές των δικαστών αυξήθηκαν κατά περίπου 8 % εντός διαστήματος 13 ετών, από το 2008 έως το 2021, στην πραγματικότητα, η ονομαστική αξία των αποδοχών των δικαστών μειώθηκε κατά 3,2 %, απλώς και μόνον λόγω των φορολογικών αλλαγών. Το αιτούν δικαστήριο επισήμανε ότι, από τα τέλη του 2021, οι αποδοχές των δικαστών προσεγγίζουν το ύψος του μέσου εθνικού μισθού. Το πρώτο τετράμηνο του 2022 ο μέσος εθνικός μηνιαίος μισθός ανερχόταν σε 1 729,90 ευρώ, ενώ οι μέσες μηνιαίες αποδοχές ενός δικαστή ανερχόταν σε 3 113,20 ευρώ [33].

26. Το Vilniaus apygardos administracinis teismas (περιφερειακό διοικητικό δικαστήριο Βίλνιους) επισημαίνει ότι, ενώ η συνιστώμενη ωριαία αμοιβή για τις υπηρεσίες δικηγόρου ανέρχονται σε 179,90 ευρώ [34], η μικτή ωριαία αμοιβή του δικαστή περιφερειακού δικαστηρίου [35] ανέρχεται, κατά προσέγγιση, σε 20 ευρώ. Η Δημοκρατία της Λιθουανίας, επιβεβαιώνοντας, μεταξύ άλλων, το μέγιστο ποσό της δικηγορικής αμοιβής, πραγματοποιεί διάκριση μεταξύ δικηγόρων και δικαστών όσον αφορά τις αντίστοιχες αποδοχές τους, γεγονός που συνιστά παράβαση των άρθρων 29 και 48 του Συντάγματος της Δημοκρατίας της Λιθουανίας σχετικά με την απαγόρευση των διακρίσεων και την ίση μεταχείριση όσον αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα [36] και του άρθρου 2 ΣΕΕ. Η Λιθουανική Κυβέρνηση αναγνωρίζει εμμέσως ότι ο βασικός μισθός των δικαστών δεν θα πρέπει να εξαρτάται από την πολιτική βούληση της νομοθετικής ή της εκτελεστικής εξουσίας, αλλά από τους εθνικούς οικονομικούς δείκτες [37]. Στο πλαίσιο αυτό, η Λιθουανική Κυβέρνηση προέβη σε μεταρρύθμιση των αποδοχών στη δημόσια διοίκηση με σκοπό να διασφαλίσει ότι οι αποδοχές των δημοσίων λειτουργών υπολογίζονται με βάση τέτοιους οικονομικούς δείκτες.

27. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, το Vilniaus apygardos administracinis teismas (περιφερειακό διοικητικό δικαστήριο Βίλνιους) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχουν οι αξίες της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου, του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της δικαιοσύνης, που κατοχυρώνονται στο άρθρο 2 ΣΕΕ, καθώς και οι διατάξεις του άρθρου 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ την έννοια ότι παρέχουν στη νομοθετική και στην εκτελεστική εξουσία των κρατών μελών απεριόριστη και αποκλειστική

[32] Τα ως άνω στοιχεία παρέσχε το αιτούν δικαστήριο. Πρόκειται για μικτά αριθμητικά στοιχεία τα οποία δεν περιλαμβάνουν προσαύξηση λόγω αρχαιότητας. Στο ποσό του 2021 έχει ληφθεί υπόψη η φορολογική μεταρρύθμιση του 2019 (συντελεστής 17,2 x βασικό ποσό 177 ευρώ/1 289 ευρώ φορολογική μεταβολή).

[33] Το αιτούν δικαστήριο τονίζει επίσης το γεγονός ότι οι δικαστές υπόκεινται σε ιδιαίτερα αυστηρές προϋποθέσεις. Οι δικαστές υποχρεούνται, μεταξύ άλλων, να εργάζονται για σταθερή αμοιβή ανεξάρτητα από τον φόρτο εργασίας τους, δεδομένου ότι το ωράριο εργασίας τους δεν ρυθμίζεται). Επίσης, το άρθρο 113 του Συντάγματος της Δημοκρατίας της Λιθουανίας ορίζει ότι «[ο] δικαστής δεν δύναται να ασκεί κανένα άλλο λειτούργημα στο οποίο έχει εκλεγεί ή διοριστεί, δεν δύναται να προσφέρει τις υπηρεσίες του σε καμία επαγγελματική, εμπορική ή άλλη ιδιωτική επιχείρηση ή εταιρία. Επιπλέον, δεν μπορεί να λαμβάνει καμία άλλη αμοιβή πέραν των αποδοχών που προβλέπονται για τον δικαστή και της αμοιβής για εκπαιδευτικές ή δημιουργικές δραστηριότητες. Ο δικαστής δεν μπορεί να συμμετέχει στις δραστηριότητες πολιτικών κομμάτων και άλλων πολιτικών οργανώσεων».

[34] Βάσει του μέσου μικτού μηνιαίου μισθού εντός του τριμήνου που προηγήθηκε του προηγούμενου τριμήνου, όπως δημοσιεύθηκε από τον Valstybės duomenų agentūra (Κρατικό Οργανισμό Δεδομένων, Λιθουανία) [πρώην Lietuvos statistikos departamentas (λιθουανική στατιστική υπηρεσία τμήμα στατιστικής)] και την εφαρμογή συντελεστή 0,1.

[35] Χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η προσαύξηση λόγω αρχαιότητας.

[36] Οι εν λόγω διατάξεις επιβάλλουν στη Δημοκρατία της Λιθουανίας την υποχρέωση να θεσπίζει αντίστοιχο μισθολογικό καθεστώς των δικαστών για παρόμοια εργασία.

[37] Το ως άνω πρόγραμμα εγκρίθηκε με το ψήφισμα XIV-72 του Κοινοβουλίου της Δημοκρατίας της Λιθουανίας, της 11ης Δεκεμβρίου 2020.

εξουσία εκτιμήσεως προκειμένου να καθορίζουν, μέσω της εθνικής νομοθεσίας, τις αποδοχές των δικαστών σε ύψος που εξαρτάται αποκλειστικά από τη βούληση της νομοθετικής και της εκτελεστικής εξουσίας;

2) Έχουν οι διατάξεις του άρθρου 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, καθώς και οι διατάξεις του άρθρου 47 του Χάρτη, οι οποίες αφορούν, μεταξύ άλλων, την ανεξαρτησία της δικαστικής εξουσίας, την έννοια ότι επιτρέπεται στα κράτη μέλη να θεσπίζουν, μέσω της εθνικής νομοθεσίας, κανόνες που καθορίζουν αποδοχές των δικαστών οι οποίες υπολείπονται των αποδοχών ή των αμοιβών που καθορίζει το κράτος για τους ασκούντες άλλα νομικά επαγγέλματα;»

Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

28. Στην υπόθεση C-146/23, γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν ο XL, η Πολωνική Κυβέρνηση και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

29. Με την απόφαση της 8ης Νοεμβρίου 2023, K 1/23, το Trybunał Konstytucyjny (Συνταγματικό Δικαστήριο) έκρινε, μεταξύ άλλων, ότι τα άρθρα 8 και 9 του ustawa z dnia 1 grudnia 2022 r. o szczególnych rozwiązaniach służących realizacji ustawy budżetowej na rok 2023 (νόμου περί ειδικών ρυθμίσεων για την εφαρμογή του νόμου περί προϋπολογισμού για το έτος 2023), της 1ης Δεκεμβρίου 2022, «δεν συνάδουν» με το άρθρο 178, παράγραφος 2, του Συντάγματος της Δημοκρατίας της Πολωνίας.

30. Με απόφαση της 16ης Νοεμβρίου 2023, ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου ζήτησε από το Sąd Rejonowy w Białymstoku (πρωτοδικείο Białystok), πρώτον, να δηλώσει αν εμμένει στο μέρος της αιτήσεώς του προδικαστικής αποφάσεως που αφορά την περίοδο από την 1η Ιανουαρίου 2023 έως 31 Ιανουαρίου 2023 και, δεύτερον, να υποδείξει τον ενδεχόμενο αντίκτυπο της αποφάσεως του Trybunał Konstytucyjny (Συνταγματικού Δικαστηρίου) στη νομιμότητα του άρθρου 8, παράγραφοι 1 και 2, του ustawa o szczególnych rozwiązaniach służących realizacji ustawy budżetowej na rok 2022 (νόμου περί ειδικών ρυθμίσεων για την εφαρμογή του νόμου περί προϋπολογισμού για το έτος 2022).

31. Στην απάντησή του της 30ής Νοεμβρίου 2023, το Sąd Rejonowy w Białymstoku (πρωτοδικείο Białystok) επιβεβαίωσε ότι το Trybunał Konstytucyjny (Συνταγματικό Δικαστήριο) κήρυξε ότι τα άρθρα 8 και 9 του ustawa z dnia 1 grudnia 2022 r. o szczególnych rozwiązaniach służących realizacji ustawy budżetowej na rok 2023 [38] (νόμου περί ειδικών ρυθμίσεων για την εφαρμογή του νόμου περί προϋπολογισμού για το έτος 2023) «δεν συνάδουν», μεταξύ άλλων, με το άρθρο 178, παράγραφος 2, του Συντάγματος της Δημοκρατίας της Πολωνίας και ότι, κατά συνέπεια, οι εν λόγω διατάξεις είναι πλέον ανίσχυρες [39].

32. Το Sąd Rejonowy w Białymstoku (πρωτοδικείο Białystok) επισήμανε επίσης ότι επιθυμούσε να εμμείνει στο σύνολο της αιτήσεώς του προδικαστικής αποφάσεως, συμπεριλαμβανομένου του μέρους που αφορούσε το χρονικό διάστημα από την 1η Ιανουαρίου 2023 έως τις 31 Ιανουαρίου 2023. Κατά το Sąd Rejonowy w Białymstoku (πρωτοδικείο Białystok), η απόφαση του Trybunał Konstytucyjny (Συνταγματικού Δικαστηρίου) αποφαίνεται μόνον επί της συνταγματικότητας των άρθρων 8 και 9 του ustawa z dnia 1 grudnia 2022 r. o szczególnych

38 Dz. U. 2022, θέση 2666.

39 Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Πολωνική Κυβέρνηση, απαντώντας σε ερώτηση του Δικαστηρίου, επιβεβαίωσε ότι η απόφαση του Trybunał Konstytucyjny (Συνταγματικού Δικαστηρίου) αρχίζει να ισχύει από την ημερομηνία δημοσιεύσεώς της.

rozwiązaniach służących realizacji ustawy budżetowej na rok 2023 (νόμου περί ειδικών ρυθμίσεων για την εφαρμογή του νόμου περί προϋπολογισμού για το έτος 2023) υπό το πρίσμα του άρθρου 178, παράγραφος 2, του Συντάγματος της Δημοκρατίας της Πολωνίας και της αξιοπρέπειας του λειτουργήματος του δικαστή σε συνδυασμό με τη φύση των καθηκόντων των δικαστών. Η εν λόγω απόφαση δεν εξέτασε την αρχή της ανεξαρτησίας των δικαστών και της ελευθερίας από παρεμβάσεις εκ μέρους της νομοθετικής και/ή της εκτελεστικής εξουσίας. Επιπλέον, το Trybunał Konstytucyjny (Συνταγματικό Δικαστήριο) δεν εξέτασε τον ustawa o szczególnych rozwiązaniach służących realizacji ustawy budżetowej na rok 2022 (νόμο περί ειδικών ρυθμίσεων για την εφαρμογή του νόμου περί προϋπολογισμού για το έτος 2022).

33. Στην υπόθεση C-374/23, γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν η Λιθουανική και η Πολωνική Κυβέρνηση καθώς και η Επιτροπή.

34. Με απόφαση της 23ης Ιανουαρίου 2024, το Δικαστήριο αποφάσισε τη συνεκδίκαση των υποθέσεων C-146/23 και C-374/23 προς διευκόλυνση της προφορικής διαδικασίας και προς έκδοση κοινής αποφάσεως.

35. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 12ης Μαρτίου 2024, η Λιθουανική και η Πολωνική Κυβέρνηση καθώς και η Επιτροπή ανέπτυξαν προφορικώς τις παρατηρήσεις τους και απάντησαν στις ερωτήσεις του Δικαστηρίου.

Εκτίμηση

Επί της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου στην υπόθεση C-374/23

36. Η Λιθουανική Κυβέρνηση [40] επισημαίνει ότι τα κράτη μέλη έχουν αποκλειστική αρμοδιότητα να ρυθμίζουν τις αποδοχές των δικαστών και των λοιπών δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο. Επομένως, το δίκαιο της Ένωσης δεν μπορεί να διαδραματίσει συναφώς κανένα ρόλο. Κατά την κατάρτιση των δημοσιονομικών νόμων της, η Λιθουανική Κυβέρνηση πρέπει να λαμβάνει υπόψη, μεταξύ άλλων, την κοινωνικοοικονομική κατάσταση στη Λιθουανία, τις ανάγκες και τους πόρους του κράτους, καθώς και τις χρηματοδοτικές δεσμεύσεις του. Με τα προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλε το Vilniaus apygardos administracinis teismas (περιφερειακό διοικητικό πρωτοδικείο Βίλνιους), το Δικαστήριο καλείται να αποφανθεί επί των ορίων της εξουσίας εκτιμήσεως που διαθέτει η λιθουανική νομοθετική και εκτελεστική εξουσία, όπως αυτή ορίζεται στο Σύνταγμα της Δημοκρατίας της Λιθουανίας και ερμηνεύεται από το Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas (Συνταγματικό Δικαστήριο της Δημοκρατίας της Λιθουανίας). Το Δικαστήριο δεν έχει αρμοδιότητα για μια τέτοια εκτίμηση.

37. Κατά πάγια νομολογία, μολονότι η οργάνωση της δικαιοσύνης εντός των κρατών μελών εμπίπτει στην αρμοδιότητά τους, εντούτοις, κατά την άσκηση της αρμοδιότητας αυτής οφείλουν να τηρούν το δίκαιο της Ένωσης και, ειδικότερα, το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ [41]. Κατά το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, τα κράτη μέλη οφείλουν να

[40] Με τις γραπτές παρατηρήσεις της, η Πολωνική Κυβέρνηση προέβαλε διάφορες ενστάσεις όσον αφορά την αρμοδιότητα του Δικαστηρίου να αποφανθεί επί του προδικαστικού ερωτήματος της υποθέσεως C-146/23 και όσον αφορά το παραδεκτό του. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, παραιτήθηκε από τις εν λόγω ενστάσεις.

[41] Αποφάσεις της 26ης Μαρτίου 2020, Miasto Łowicz και Prokurator Generalny (C-558/18 και C-563/18, EU:C:2020:234, σκέψη 36 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία), και της 9ης Ιανουαρίου 2024, G. κ.λπ. (Διορισμός δικαστών στα τακτικά δικαστήρια της Πολωνίας) (C-181/21 και C-269/21, EU:C:2024:1, σκέψη 57) (στο εξής: απόφαση G). Βλ., επίσης, διάταξη της 2ας Ιουλίου 2020, S.A.D. Maler und Anstreicher (C-256/19, EU:C:2020:523, σκέψεις 35 έως 40).

διασφαλίζουν ότι τα δικαστήρια τα οποία δύνανται να αποφαίνονται επί της εφαρμογής ή της ερμηνείας του δικαίου της Ένωσης [42] πληρούν τις απαιτήσεις περί αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας [43]. Η εν λόγω διάταξη αντιτίθεται σε εθνικές διατάξεις σχετικές με την οργάνωση της δικαιοσύνης οι οποίες αποδυναμώνουν την προστασία της αξίας του κράτους δικαίου [44]. Επομένως, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να σχεδιάζουν την οργάνωση της δικαιοσύνης κατά τρόπο που να διασφαλίζει τη συμμόρφωσή της προς τις απαιτήσεις του δικαίου της Ένωσης. Σε αυτές, μεταξύ άλλων, συγκαταλέγεται η απαίτηση της ανεξαρτησίας των δικαιοδοτικών οργάνων που καλούνται να αποφανθούν επί ζητημάτων σχετικών με την εφαρμογή ή με την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, προκειμένου να κατοχυρώνεται η αποτελεσματική δικαστική προστασία των δικαιωμάτων που αντλούν οι πολίτες από το δίκαιο της Ένωσης [45].

38. Από την εν λόγω νομολογία και, ειδικότερα, από τις αποφάσεις Πορτογάλοι δικαστές και Escribano Vindel προκύπτει ότι το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να ερμηνεύει το δίκαιο της Ένωσης σε υποθέσεις σχετικές με την οργάνωση του δικαστικού συστήματος κράτους μέλους, συμπεριλαμβανομένων των αποδοχών των δικαστών.

Επί του παραδεκτού των προδικαστικών ερωτημάτων της υποθέσεως C-374/23

39. Η Λιθουανική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως στην υπόθεση C-374/23 είναι απαράδεκτη, δεδομένου ότι τα ερωτήματα που υπέβαλε το Vilniaus apygardos administracinis teismas (περιφερειακό διοικητικό δικαστήριο Βίλνιους) δεν έχουν καμία σχέση με τα πραγματικά περιστατικά και το αντικείμενο της διαφοράς της οποίας έχει επιληφθεί το εν λόγω δικαστήριο. Επομένως, η απάντηση του Δικαστηρίου στα προδικαστικά ερωτήματα δεν είναι αναγκαία για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης.

40. Το άρθρο 267 ΣΛΕΕ ορίζει ότι το προδικαστικό ερώτημα ή τα προδικαστικά ερωτήματα πρέπει να είναι «αναγκαία» για να καταστεί δυνατό για το αιτούν δικαστήριο να «αποφανθεί» επί της υποθέσεως της οποίας έχει επιληφθεί. Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο έχει επανειλημμένα κρίνει ότι τόσο από το γράμμα όσο και από την οικονομία του άρθρου 267 ΣΛΕΕ προκύπτει ότι η διαδικασία προδικαστικής αποφάσεως προϋποθέτει, μεταξύ άλλων, ότι εκκρεμεί πράγματι διαφορά ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, στο πλαίσιο της οποίας αυτά καλούνται να εκδώσουν απόφαση που θα λαμβάνει υπόψη την προδικαστική απόφαση [46].

41. Η διαφορά της κύριας δίκης στην υπόθεση C-374/23 αφορά αγωγή αποζημιώσεως ασκηθείσα κατά της Δημοκρατίας της Λιθουανίας από δύο δικαστές, τους SR και RB, στο πλαίσιο της οποίας υποστηρίζουν ότι οι εξουσίες που διαθέτει η νομοθετική και η εκτελεστική εξουσία όσον αφορά

[42] Το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ αναφέρεται στους «τομείς που διέπονται από το δίκαιο της Ένωσης», ανεξάρτητα από το αν τα κράτη μέλη εφαρμόζουν το δίκαιο της Ένωσης κατά την έννοια του άρθρου 51, παράγραφος 1, του Χάρτη.

[43] Απόφαση της 2ας Μαρτίου 2021, A.B. κ.λπ. (Διορισμός δικαστών στο Ανώτατο Δικαστήριο – Προσφυγές) (C-824/18, EU:C:2021:153, σκέψη 112 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

[44] Απόφαση της 20ής Απριλίου 2021, Repubblika (C-896/19, EU:C:2021:311, σκέψεις 63 έως 65).

[45] Βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 18ης Μαΐου 2021, Asociația «Forumul Judecătorilor din România» κ.λπ. (C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 και C-397/19, EU:C:2021:393, σκέψη 230). Οι εγγυήσεις ανεξαρτησίας και αμεροληψίας που απαιτούνται δυνάμει του δικαίου της Ένωσης επιβάλλουν την ύπαρξη τέτοιων κανόνων, ιδίως όσον αφορά τη σύνθεση του οργάνου, τον διορισμό των μελών του, τη διάρκεια της θητείας τους, καθώς και τους λόγους εξαιρέσεως και παύσεως των μελών του, ώστε οι πολίτες να μην έχουν καμία εύλογη αμφιβολία ως προς το ανεπηρέαστο του εν λόγω οργάνου από εξωγενή στοιχεία και ως προς την ουδετερότητά του έναντι των αντικρουόμενων συμφερόντων. Βλ. απόφαση της 20ής Απριλίου 2021, Repubblika (C-896/19, EU:C:2021:311, σκέψη 53 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Επιτροπή υπογράμμισε την ανάγκη διασφαλίσεως προσηκουσών αποδοχών των δικαστών προκειμένου να αποφευχθεί η δημιουργία της εντύπωσης ότι θα μπορούσαν να επηρεαστούν από αθέμιτες εξωτερικές παρεμβάσεις.

[46] Απόφαση της 26ης Μαρτίου 2020, Miasto Łowicz και Prokurator Generalny (C-558/18 και C-563/18, EU:C:2020:234, σκέψεις 45 και 46 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

τον καθορισμό των αποδοχών τους δεν συμβιβάζονται με την ανεξαρτησία των δικαστών. Τούτο συνιστά τον συνδετικό παράγοντα μεταξύ της διαφοράς της οποίας έχει επιληφθεί το Vilniaus apygardos administracinis teismas (περιφερειακό διοικητικό δικαστήριο Βίλνιους) και της ζητούμενης από το δικαστήριο αυτό ερμηνείας του δικαίου της Ένωσης. Κατά συνέπεια, φρονώ ότι η ερμηνεία του Δικαστηρίου είναι «αναγκαία» για να μπορέσει το αιτούν δικαστήριο να αποφανθεί επί της διαφοράς της οποίας έχει επιληφθεί [47].

Λυσιτέλεια του άρθρου 2 ΣΕΕ και του άρθρου 47 του Χάρτη όσον αφορά τις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-146/23 και C-374/23

42. Κατά τη Λιθουανική Κυβέρνηση, δεδομένου ότι η ρύθμιση των αποδοχών των δικαστών εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα των κρατών μελών, τα κράτη μέλη δεν εφαρμόζουν το δίκαιο της Ένωσης κατά τον καθορισμό των εν λόγω αποδοχών. Κατά συνέπεια, σύμφωνα με το άρθρο 51, παράγραφος 1, του Χάρτη, ο Χάρτης δεν τυγχάνει εφαρμογής στην υπόθεση της κύριας δίκης.

43. Κατά το άρθρο 51, παράγραφος 1, του Χάρτη, οι διατάξεις αυτού απευθύνονται στα κράτη μέλη μόνον όταν εφαρμόζουν το δίκαιο της Ένωσης. Ωστόσο, από τις διατάξεις περί παραπομπής στις υποθέσεις C-146/23 και C-374/23 δεν προκύπτει ότι ο XL ή οι SR και RB επικαλούνται δικαίωμα το οποίο τους απονέμει διάταξη του δικαίου της Ένωσης ή ότι αποτελούν αντικείμενα διαφοράς που αφορά εφαρμογή του δικαίου της Ένωσης. Επίσης, από τις διατάξεις περί παραπομπής δεν προκύπτει ότι εγείρεται οποιοδήποτε ζήτημα σχετικό με την ερμηνεία ή την εφαρμογή κανόνα του δικαίου της Ένωσης. Από κανένα στοιχείο των αιτήσεων προδικαστικής αποφάσεως δεν προκύπτει ότι κάποιος επικαλείται το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής που κατοχυρώνεται στο άρθρο 47 του Χάρτη. Κατά συνέπεια, δεν είναι δυνατή η επίκληση του άρθρου 47 του Χάρτη στο πλαίσιο της υποθέσεως της κύριας δίκης [48].

44. Το άρθρο 19 ΣΕΕ συγκεκριμενοποιεί την αξία του κράτους δικαίου που διαλαμβάνεται στο άρθρο 2 ΣΕΕ. Σύμφωνα με το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, τα κράτη μέλη οφείλουν να καθιερώνουν σύστημα μέσων ένδικης προστασίας και διαδικασιών με το οποίο να διασφαλίζεται το δικαίωμα αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας των φυσικών προσώπων στους τομείς που διέπονται από το δίκαιο της Ένωσης. Η αποτελεσματική δικαστική προστασία των δικαιωμάτων που οι πολίτες αντλούν από το δίκαιο της Ένωσης συνιστά γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης, η οποία απορρέει από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών

[47] Υφίστανται σαφείς ομοιότητες μεταξύ της διαφοράς της κύριας δίκης στην υπόθεση C-374/23 και εκείνων στις υποθέσεις επί των οποίων εκδόθηκαν οι αποφάσεις Πορτογάλοι δικαστές και Escribano Vindel οι οποίες αφορούσαν προσφυγές ασκηθείσες από συνδικαλιστική ένωση εξ ονόματος Πορτογάλων δικαστών και από Ισπανό δικαστή του πρώτου βαθμού κατά μέτρων μειώσεως των αποδοχών, αντιστοίχως, των Πορτογάλων και των Ισπανών δικαστών. Βλ., αντιθέτως, διάταξη της 8ης Νοεμβρίου 2023, Habonov (C-333/23, EU:C:2023:858) (στο εξής: διάταξη Habonov). Με τη διάταξη Habonov, το Δικαστήριο απέρριψε ως απαράδεκτη αίτηση προδικαστικής αποφάσεως την οποία υπέβαλε το Verwaltungsgericht Gießen (διοικητικό πρωτοδικείο Gießen, Γερμανία) σχετικά με το άρθρο 19 ΣΕΕ και το άρθρο 47 του Χάρτη όσον αφορά τις αποδοχές των δικαστών στο ομόσπονδο κράτος της Έσσης (Γερμανία). Δεδομένου ότι η εν λόγω αίτηση υποβλήθηκε στο πλαίσιο επείγουσας διαδικασίας στον τομέα του ασύλου μεταξύ Ρώσου υπηκόου και της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, το Δικαστήριο έκρινε ότι η απάντηση δεν ήταν αναγκαία για να μπορέσει το αιτούν δικαστήριο να εκδώσει την απόφασή του, διακρίνοντας με τον τρόπο αυτό το εν λόγω αίτημα από εκείνα επί των οποίων εκδόθηκαν οι αποφάσεις Πορτογάλοι δικαστές και Escribano Vindel.

[48] Δεδομένου ότι το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ επιβάλλει σε όλα τα κράτη μέλη την υποχρέωση να προβλέπουν τα ένδικα βοηθήματα και μέσα που είναι αναγκαία για να διασφαλίζεται, στους τομείς που διέπονται από το δίκαιο της Ένωσης, η αποτελεσματική δικαστική προστασία, κατά την έννοια, ιδίως, του άρθρου 47 του Χάρτη, οποιαδήποτε ερμηνεία της πρώτης διάταξης πρέπει να λαμβάνει δεόντως υπόψη την ερμηνεία της δεύτερης. Απόφαση της 22ας Φεβρουαρίου 2022, RS (Αποτέλεσμα των αποφάσεων Συνταγματικού Δικαστηρίου) (C-430/21, EU:C:2022:99, σκέψεις 34 έως 37 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

μελών[49] και η οποία κατοχυρώνεται πλέον στο άρθρο 47 του Χάρτη[50]. Υπό τις συνθήκες αυτές, φρονώ ότι δεν χρειάζεται το Δικαστήριο να ερμηνεύσει το άρθρο 2 ΣΕΕ χωριστά από το άρθρο 19 ΣΕΕ[51].

Επί της ουσίας

45. Με τα ερωτήματά τους, το Sąd Rejonowy w Białymstoku (πρωτοδικείο Białystok) και το Vilniaus apygardos administracinis teismas (περιφερειακό διοικητικό δικαστήριο Βίλνιους) ζητούν την ερμηνεία του άρθρου 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, όσον αφορά δύο ζητήματα. Πρώτον, προβλέπει η εν λόγω διάταξη την εκ μέρους της νομοθετικής και/ή της εκτελεστικής εξουσίας θέσπιση νόμων για τον προσδιορισμό ή τη μείωση των αποδοχών των δικαστών; Δεύτερον, όταν τα κράτη μέλη θεσπίζουν τέτοιους νόμους, ποια είναι τα κριτήρια που πρέπει να τηρούν ώστε να συμμορφώνονται με την εν λόγω διάταξη;

46. Κατά πάγια νομολογία, το δίκαιο της Ένωσης δεν επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να υιοθετούν συγκεκριμένο συνταγματικό πρότυπο που να ρυθμίζει τις σχέσεις και την αλληλεπίδραση μεταξύ των διαφόρων κρατικών εξουσιών, ιδίως όσον αφορά τον καθορισμό και την οριοθέτηση των αντίστοιχων αρμοδιοτήτων τους. Κατά την επιλογή των συνταγματικών τους προτύπων, τα κράτη μέλη υποχρεούνται να συμμορφώνονται, μεταξύ άλλων, με το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, με το να μην υπονομεύουν τη δικαστική ανεξαρτησία και να μην επεμβαίνουν στα δικαιοδοτικά καθήκοντα[52]. Δεδομένων των διαφορετικών πολιτικών και συνταγματικών δομών και παραδόσεων των κρατών μελών, οι ρόλοι που διαδραματίζουν οι παράγοντες που εμπλέκονται στον καθορισμό του ύψους και των στοιχείων των αποδοχών των δικαστών ενδέχεται να διαφέρουν σημαντικά[53]. Σε μια δημοκρατία, η αρχή της διάκρισης των εξουσιών και η ανάγκη απομόνωσης της δικαστικής εξουσίας από αθέμιτες εξωτερικές επιρροές, μεταξύ άλλων, της νομοθετικής και/ή της εκτελεστικής εξουσίας δεν αποκλείουν το ενδεχόμενο οι τελευταίες να καθορίζουν πολλές πτυχές της δομής του δικαιοδοτικού συστήματος ενός κράτους, συμπεριλαμβανομένων των αποδοχών των δικαστών.

47. Για τη διασφάλιση της διαφάνειας, της αντικειμενικότητας και της ασφάλειας δικαίου[54], τα κράτη μέλη οφείλουν να θεσπίζουν νομικό πλαίσιο ώστε να διευκολύνεται ο καθορισμός των αποδοχών των δικαστών, συμπεριλαμβανομένου του προσδιορισμού των παραγόντων που

49 Που κατοχυρώνονται στα άρθρα 6 και 13 της ΕΣΔΑ.

50 Απόφαση της 5ης Ιουνίου 2023, Επιτροπή κατά Πολωνίας (Ανεξαρτησία και ιδιωτική ζωή των δικαστών) (C-204/21, EU:C:2023:442, σκέψη 69).

51 Απόφαση της 13ης Ιουλίου 2023, YP κ.λπ. (Άρση ασυλίας και αναστολή άσκησης των καθηκόντων δικαστή) (C-615/20 και C-671/20, EU:C:2023:562, σκέψη 55 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

52 Πρβλ. απόφαση της 22ας Φεβρουαρίου 2022, RS (Αποτέλεσμα των αποφάσεων Συνταγματικού Δικαστηρίου) (C-430/21, EU:C:2022:99, σκέψη 43 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

53 Οι αποδοχές των δικαστών μπορούν να καθορίζονται, επί παραδείγματι, από δικαστικά ή ανεξάρτητα όργανα ή από συλλογική σύμβαση εργασίας σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο.

54 Η αρχή της ασφάλειας δικαίου δεν είναι απόλυτη. Οι κανόνες σχετικά με τις αποδοχές των δικαστών μπορούν να τροποποιούνται ανάλογα με αντικειμενικές και δικαιολογημένες περιστάσεις, υπό την προϋπόθεση ότι τηρούνται οι αρχές της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης και της αναλογικότητας.

εμπλέκονται στην εν λόγω διαδικασία και των ρόλων που τους ανατίθενται[55]. Το εν λόγω πλαίσιο πρέπει να σκοπεί την προστασία της ανεξαρτησίας των δικαστών μέσω της διασφαλίσεως του ότι το ύψος των αποδοχών των δικαστών τελεί σε αντιστοιχία με τη σπουδαιότητα των καθηκόντων που ασκούν. Οι εθνικοί νόμοι που διέπουν τις αποδοχές των δικαστών πρέπει να λειτουργούν βάσει κατάλληλων, αντικειμενικών και επαληθεύσιμων κριτηρίων τα οποία είναι σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας. Επομένως, οι αποδοχές των δικαστών δεν πρέπει να καθορίζονται ή να υφίστανται μειώσεις κατά το δοκούν ή με βάση μεμονωμένες περιστάσεις. Εθνικός νόμος με τον οποίο σκοπείται μείωση του ύψους των αποδοχών των δικαστών πρέπει να παρέχει σαφή αιτιολογία για τη μείωση αυτήν. Οι εν λόγω μειώσεις στις αποδοχές των δικαστών που ενδέχεται να προκύπτουν από τον εν λόγω νόμο πρέπει να είναι προσωρινού χαρακτήρα, ενώ το ύψος και διάρκειά τους πρέπει να προσαρμόζονται και να διαμορφώνονται αναλόγως της σοβαρότητας και της διατήρησης των συνθηκών που δικαιολόγησαν τη θέσπισή τους. Σε καμία περίπτωση οι εν λόγω μειώσεις στις αποδοχές δεν πρέπει να αφορούν ειδικώς τη δικαστική εξουσία επιφυλάσσοντας σε αυτή δυσμενή μεταχείριση[56]. Προκειμένου να εκτιμηθεί αν οι εν λόγω μειώσεις αφορούν ειδικώς τη δικαστική εξουσία, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η εξέλιξη των αποδοχών των δικαστών και εκείνων των αντίστοιχων δημοσίων λειτουργών, λαμβανομένων ιδίως υπόψη τυχόν πρόσφατων αυξήσεων σε αυτές[57]. Προκειμένου να διασφαλιστεί η συμμόρφωση προς τις ως άνω αρχές και να εξασφαλιστεί η σταθερότητά τους, οι κανόνες σχετικά με τις αποδοχές των δικαστών ή τυχόν μειώσεις σε αυτές πρέπει να υπόκεινται σε δικαστικό έλεγχο[58].

48. Οι αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως αφορούν το ύψος των βασικών αποδοχών των δικαστών στην Πολωνία και τη Λιθουανία[59]. Υπό το πρίσμα του ορισμού του όρου «αμοιβή» στο άρθρο 157, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, όλα τα οφέλη, σε χρήμα ή σε είδος, παρόντα ή μέλλοντα, που λαμβάνουν οι δικαστές άμεσα ή έμμεσα όσον αφορά την εν λόγω απασχόληση πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά την εκτίμηση του κατά πόσον οι αποδοχές τους τελούν σε αντιστοιχία με τη σπουδαιότητα των καθηκόντων τους[60]. Προσαυξήσεις ή επιδόματα που εισπράττονται για την άσκηση ορισμένων καθηκόντων ή επικουρικών καθηκόντων ή ευθυνών[61], η αρχαιότητα, ο χρόνος υπηρεσίας ή η πείρα, οι μη ανταποδοτικές ή επιδοτούμενες επαγγελματικές

55 Το άρθρο 53 της σύστασης CM/Rec(2010)12 της επιτροπής υπουργών προς τα κράτη μέλη σχετικά με τους δικαστές: ανεξαρτησία, αποτελεσματικότητα και ευθύνες (υιοθετήθηκε από την επιτροπή υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης στις 17 Νοεμβρίου 2010 κατά την 1098η συνεδρίαση των αναπληρωτών υπουργών) (στο εξής: σύσταση της επιτροπής υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης) επισημαίνει ότι «οι βασικοί κανόνες του συστήματος αποδοχών των επαγγελματιών δικαστών θα πρέπει να καθορίζονται από τον νόμο». Βλ., επίσης, το άρθρο 11 των Βασικών Αρχών για την Ανεξαρτησία της δικαστικής εξουσίας που υιοθετήθηκαν στις 6 Σεπτεμβρίου 1985 από το έβδομο Συνέδριο των Ηνωμένων Εθνών για την πρόληψη του εγκλήματος και τη μεταχείριση των παραβατών που πραγματοποιήθηκε στο Μιλάνο από τις 26 Αυγούστου έως τις 6 Σεπτεμβρίου 1985, το οποίο διαλαμβάνει ότι «η θητεία των δικαστών, η ανεξαρτησία τους, η ασφάλειά τους, οι κατάλληλες αποδοχές, οι όροι υπηρεσίας, οι συντάξεις και η ηλικία συνταξιοδότησης πρέπει να διασφαλίζονται επαρκώς από το νόμο».
https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/basic-principles-independence-judiciary.

56 Στην απόφαση Savickas (§ 93), το ΕΔΔΑ έκρινε ότι «είναι αποφασιστικής σημασίας ότι η μείωση των μισθών του δημόσιου τομέα δεν αφορούσε αποκλειστικά τους δικαστικούς λειτουργούς» στη Λιθουανία, αλλά εντασσόταν στο πλαίσιο ενός προγράμματος μέτρων λιτότητας που επηρέαζαν τους μισθούς στο σύνολο του δημόσιου τομέα. Το ΕΔΔΑ υπενθύμισε επίσης το συμπέρασμα του Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas (Συνταγματικού Δικαστηρίου της Δημοκρατίας της Λιθουανίας) ότι «θα ήταν άδικο οι δικαστές να αντιμετωπίζονται ως εξαίρεση και να εξαιρούνται από τα μέτρα λιτότητας». Εντούτοις, το ΕΔΔΑ προσέθεσε μια επιφύλαξη κατά την οποία ακόμη και ο ως άνω λόγος μπορεί να μην είναι αποφασιστικής σημασίας στην περίπτωση που η μείωση θα επηρέαζε την ανεξαρτησία των δικαστών.

57 Στην απόφαση Savickas (§ 3, 4 και 93), το ΕΔΔΑ εξέτασε μείωση των αποδοχών των δικαστών που έλαβε χώρα το 1999 στο πλαίσιο αυξήσεως των εν λόγω αποδοχών το 1997 και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το επίπεδο δεν είχε επηρεαστεί συνολικά.

58 Βλ., κατ' αναλογίαν, την απόφαση Savickas και την απόφαση του ΕΔΔΑ της 22ας Ιουνίου 2023, Kubát κ.λπ. κατά Τσεχικής Δημοκρατίας (CE:ECHR:2023:0622JUD006172119) (στο εξής: απόφαση Kubát). Οι εν λόγω υποθέσεις αφορούσαν, μεταξύ άλλων, τις αποδοχές των δικαστών και το δικαίωμα ιδιοκτησίας δυνάμει του άρθρου 1 του πρώτου πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ.

59 Και όχι άλλες προσαυξήσεις ή επιδόματα που καταβάλλονται στους δικαστές σε οποιοδήποτε από τα εν λόγω κράτη μέλη.

60 Απόφαση της 22ας Φεβρουαρίου 2024, Randstad Empleo κ.λπ. (C-649/22, EU:C:2024:156, σκέψη 44).

61 Τα οποία αφορούν είτε τον βαθμό δικαιοδοσίας είτε τα καθήκοντα που συνεπάγεται η ευθύνη που ασκούνται στο πλαίσιο εκάστου βαθμού δικαιοδοσίας, όπως εκείνα του προέδρου ενός δικαστηρίου.

συντάξεις[62] και υγειονομική περίθαλψη πλέον εκείνων που παρέχονται στους εργαζομένους γενικά στο πλαίσιο εθνικού συστήματος κοινωνικής πρόνοιας, η στέγαση και η χρήση οχήματος ή τηλεφώνου για ιδιωτικούς σκοπούς αποτελούν παραδείγματα αποδοχών σε χρήμα ή σε είδος που μπορούν να λαμβάνονται υπόψη[63]. Οι περιορισμοί ή τα εμπόδια στην άσκηση από δικαστές άλλων οικονομικών δραστηριοτήτων[64] πρέπει επίσης να συνεκτιμώνται κατά την αξιολόγηση της καταλληλότητας των αποδοχών τους[65].

49. Ελλείψει εναρμόνισης, και λόγω των διαφορετικών κοινωνικοοικονομικών συνθηκών που επικρατούν στην Ευρωπαϊκή Ένωση και των διαφόρων δημοσιονομικών περιορισμών που αντιμετωπίζουν τα κράτη μέλη, τα τελευταία βρίσκονται συνήθως σε καλύτερη θέση για τον καθορισμό των αποδοχών των δικαστών στη δική τους έννομη τάξη. Ως εκ τούτου, με την επιφύλαξη των επιτακτικών υποχρεώσεων που προβλέπονται στο άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, τα κράτη μέλη διαθέτουν ορισμένο περιθώριο εκτίμησης για τον καθορισμό του ύψους των αποδοχών των δικαστών. Το εν λόγω περιθώριο εκτιμήσεως δεν είναι απεριόριστο. Αντικειμενικά στοιχεία, όπως ο εθνικός μέσος ή κατώτατος μισθός – πολλαπλασιαζόμενος με συντελεστή– ή οι αποδοχές άλλων εθνικών δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων με αντίστοιχες αρμοδιότητες, αποτελούν παραδείγματα αποδεκτών δεικτών αναφοράς που μπορούν να αξιοποιούν τα κράτη μέλη, σε συνδυασμό με άλλες κοινωνικοοικονομικές παραμέτρους, όπως το κόστος διαβίωσης (ο δείκτης τιμών καταναλωτή που ισχύει σε κράτος μέλος), το ποσοστό του πληθωρισμού κ.λπ., για τον υπολογισμό των αποδοχών των δικαστών[66]. Δεδομένου ότι τα επίπεδα των μισθών, συμπεριλαμβανομένων των επιπέδων κατώτατου μισθού, δεν έχουν αποτελέσει αντικείμενο εναρμόνισης στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης[67] και διαφέρουν σε μεγάλο βαθμό δεδομένων των σημαντικών αποκλίσεων μεταξύ των κοινωνικοοικονομικών συνθηκών που επικρατούν στα διάφορα κράτη μέλη[68], η

62 Στην υπόθεση C-146/23, η Πολωνική Κυβέρνηση επισήμανε ότι οι δικαστικοί και οι εισαγγελικοί λειτουργοί διαθέτουν ειδικό συνταξιοδοτικό καθεστώς ιδιαιτέρως ευνοϊκό, δεδομένου ότι απαλλάσσονται από την υποχρέωση καταβολής εισφορών κοινωνικής ασφάλισης για τον σκοπό αυτό.

63 Βλέπε, επί παραδείγματι, άρθρο 91 του νόμου περί οργανώσεως των τακτικών δικαστηρίων και άρθρο 4, παράγραφος 2, του LRJ. Μολονότι θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το σύνολο των οικονομικών ή άλλων παροχών που καταβάλλονται στους δικαστές στο πλαίσιο της αξιολογήσεως της καταλληλότητας των αποδοχών τους, η Επιτροπή της Βενετίας εφιστά την προσοχή στη χορήγηση «μη χρηματικών παροχών» σε δικαστές, όπως η στέγαση, βάσει κοινωνικής ανάγκης, δεδομένου ότι «κατά την κατανομή τους υφίσταται περιθώριο ελιγμών. Κατά συνέπεια αποτελούν δυνητική απειλή για την ανεξαρτησία των δικαστών». Report on the Independence of the Judicial System Part I: The Independence of Judges (Έκθεση σχετικά με την ανεξαρτησία του δικαστικού συστήματος Μέρος I: Η ανεξαρτησία των δικαστών), που εκδόθηκε από την Επιτροπή της Βενετίας κατά την 82η σύνοδο ολομελείας της (Βενετία, 12-13 Μαρτίου 2010), CDL-AD (2010) 004, https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2010)004-e.

64 Σε έννομες τάξεις όπου ενδεχομένως απαγορεύεται στους δικαστές να επιστρέψουν ή να εισέλθουν στην άσκηση ατομικού επαγγέλματος.

65 Σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο, η άσκηση δικαστικού λειτουργήματος μπορεί να είναι ασυμβίβαστη με την άσκηση άλλων δραστηριοτήτων ή καθηκόντων. Ορισμένες απαιτήσεις αποκλειστικότητας μπορεί να είναι αντικειμενικά αναγκαίες για την αποφυγή συγκρούσεων συμφερόντων και τη διασφάλιση των επαγγελματικών επενδύσεων σε δικαστικό λειτούργημα. Άλλοι περιορισμοί ή εμπόδια, όπως η απαγόρευση της κατοχής εταιρικών μεριδίων, της είσπραξης δικαιωμάτων ή μερισμάτων ή αμοιβών για διαλέξεις, ενδέχεται να μην δικαιολογούνται πάντοτε από λόγους ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης και ενδέχεται, υπό ορισμένες περιστάσεις, να προσβάλλουν το δικαίωμα ιδιοκτησίας που προστατεύεται από το άρθρο 17 του Χάρτη.

66 Τα κράτη μέλη μπορούν επίσης να καταβάλλουν στους δικαστές σταθερές ετήσιες αποδοχές χωρίς να προσδιορίζουν συγκεκριμένα τα κριτήρια βάσει των οποίων καθορίζονται. Οι αποδοχές που καταβάλλονται σε άλλους δημόσιους λειτουργούς ή δημοσίους υπαλλήλους με ισοδύναμες αρμοδιότητες μπορούν να αποτελέσουν σημείο αναφοράς για την αξιολόγηση της καταλληλότητας των αποδοχών των δικαστών σε τέτοιες περιστάσεις.

67 Βλ. άρθρο 153, παράγραφος 5, ΣΛΕΕ και απόφαση της 7ης Ιουλίου 2022, Coca-Cola European Partners Deutschland (C-257/21 και C-258/21, EU:C:2022:529, σκέψη 47). Βλ., επίσης, οδηγία (ΕΕ) 2022/2041 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 19ης Οκτωβρίου 2022, για επαρκείς κατώτατους μισθούς στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ 2022, L 275, σ. 33).

68 Τον Ιανουάριο του 2024 το επίπεδο των κατώτατων μισθών στα κράτη μέλη κυμαινόταν από 477 ευρώ μηνιαίως στη Βουλγαρία έως 2 571 ευρώ μηνιαίως στο Λουξεμβούργο. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Minimum_wage_statistics.

πραγματοποίηση μιας απλής σύγκρισης των αποδοχών βάσει αποκλειστικώς νομισματικών όρων δεν είναι αρκετή. Επομένως, οι αποδοχές των δικαστών πρέπει να αξιολογούνται στο συγκεκριμένο εθνικό κοινωνικοοικονομικό πλαίσιο εκάστου κράτους μέλους [69].

50. Επομένως, στο πλαίσιο της εκτίμησης της καταλληλότητας των αποδοχών των δικαστών πρέπει να ελέγχεται αν, σε ένα συγκεκριμένο εθνικό κοινωνικοοικονομικό πλαίσιο, το ύψος τους αρκεί για την προσέλκυση στο εν λόγω λειτούργημα, την παραμονή σε αυτό και την παροχή κινήτρων για την άσκησή του σε πρόσωπα υψηλού ήθους προερχόμενα από διαφορετικά υπόβαθρα που διαθέτουν τα απαιτούμενα επαγγελματικά προσόντα και/ή πείρα [70]. Οι μη κατάλληλες αποδοχές ενδέχεται να υπονομεύσουν την ηθική ακεραιότητα, να προκαλέσουν μείωση της παραγωγικότητας και, σε τελική ανάλυση, να παραβλάψουν την στελέχωση αποτρέποντας κατάλληλους υποψηφίους να εισέλθουν στο επάγγελμα. Η παραμονή των δικαστών μπορεί επίσης να επηρεαστεί στον βαθμό που οι χαμηλές αποδοχές μπορούν να ενθαρρύνουν τα πρόσωπα να εγκαταλείψουν το επάγγελμα ή να συνταξιοδοτηθούν πριν από τη λήξη της θητείας τους ή την υποχρεωτική ηλικία συνταξιοδότησης, πράγμα το οποίο προκαλεί υποβάθμιση του γενικού επιπέδου της δικαστικής εμπειρίας [71].

51. Ελλείψει ενδείξεων ότι οι αποδοχές των δικαστών φορολογούνται παρανόμως ή δυσανάλογα [72], η αρχή της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας δεν αποκλείει φόρους ή άλλες επιβαρύνσεις –όπως παροχές κοινωνικής ασφαλίσεως– τις οποίες ένα κράτος μέλος επιβάλλει νομίμως στις αποδοχές των δικαστών βάσει αντικειμενικών κριτηρίων τα οποία δεν εισάγουν διακρίσεις. Επομένως, το βάρος από τις εν λόγω γενικές επιβαρύνσεις δεν εντάσσεται στο πλαίσιο ελέγχου της συμβατότητας ενός συστήματος αποδοχών των δικαστών με το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ.

52. Η σύγκριση των αποδοχών των δικαστών με το ύψος των αμοιβών που χρεώνουν οι δικηγόροι ή προβλέπονται από τον νόμο για αυτούς όταν παρέχουν συμβουλές ή στο πλαίσιο έμμισθης εντολής από το Δημόσιο επίσης αποκλείεται, ακόμη και όταν προβλέπεται στον νόμο κλίμακα για τις εν λόγω αμοιβές. Μολονότι το ύψος των αποδοχών των δικαστών δεν πρέπει να

69 Αντικειμενικοί οικονομικοί παράγοντες, όπως το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν του κράτους μέλους, το ποσοστό πληθωρισμού, το δημοσιονομικό έλλειμμα/πλεόνασμα, το δημόσιο χρέος, το συνολικό κόστος απονομής της δικαιοσύνης κ.λπ. μπορεί επίσης να ασκούν επιρροή. Η Λιθουανική Κυβέρνηση παρατήρησε ότι, κατά την κατάρτιση του σχεδίου κρατικού προϋπολογισμού, «πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις λειτουργίες του κράτους που κατοχυρώνονται από το Σύνταγμα, την τρέχουσα οικονομική και κοινωνική κατάσταση, τις ανάγκες και τις δυνατότητες της κοινωνίας και του κράτους, τους διαθέσιμους και προβλεπόμενους χρηματοδοτικούς πόρους, τις δεσμεύσεις του κράτους, καθώς και άλλους σημαντικούς παράγοντες».

70 Στο άρθρο 54 της σύστασης της επιτροπής υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης επισημαίνεται: «Οι αποδοχές των δικαστών πρέπει να τελούν σε αντιστοιχία με τον ρόλο και τις αρμοδιότητές τους και να είναι επαρκούς επιπέδου ώστε να προστατεύονται από κάθε εξωτερική πίεση με σκοπό τον επηρεασμό των αποφάσεών τους. Πρέπει να υφίστανται εγγυήσεις για τη διατήρηση εύλογης αμοιβής σε περίπτωση ασθένειας, άδειας μητρότητας ή πατρότητας, καθώς και για την καταβολή σύνταξης γήρατος, η οποία θα πρέπει να τελεί σε εύλογη σχέση με το επίπεδο αμοιβής τους κατά την εργασία. Πρέπει να θεσπισθούν ειδικές νομικές διατάξεις για την προστασία κατά της μειώσεως των αποδοχών η οποία αφορά ειδικά τους δικαστές». https://www.icj.org/wp-content/uploads/2014/06/CMRec201012E.pdf. Βλ., επίσης, άρθρο 6 του Ευρωπαϊκού Χάρτη για το καθεστώς των δικαστών, Στρασβούργο, 8 – 10 Ιουλίου 1998. https://rm.coe.int/16807473ef.

71 Η σημασία του οποίου αποτυπώνεται εύγλωττα στην παρατήρηση ότι «the life of the law has not been logic: it has been experience [ο νόμος δεν οφείλει την ύπαρξή του στη λογική, αλλά στην εμπειρία]», σε Holmes, O.W., *The Common Law*, Little, Brown & Co., Βοστώνη MA, 1881, 1η έκδ.

72 Συναφώς, το Vilniaus apygardos administracinis teismas (περιφερειακό διοικητικό δικαστήριο Βίλνιους) δεν προσκόμισε καμία πληροφορία σχετικά με τη φορολογική μεταρρύθμιση του 2019. Βλ. σημείο 25 των παρουσών προτάσεων.

διαχωρίζεται από τις αποδοχές που ισχύουν στον ιδιωτικό τομέα[73] σε παρόμοιους τομείς, εντούτοις τα δικαιοδοτικά καθήκοντα έχουν τον χαρακτήρα δημόσιας υπηρεσίας και όχι εμπορικής επιχείρησης[74]. Προϋποθέτουν ενσυνείδητη επιλογή σταδιοδρομίας που αφορά εργασία στον δημόσιο τομέα για την άσκηση της οποίας, μεταξύ άλλων, παρέχεται ως αντάλλαγμα μονιμότητα και σταθερή χρηματική αποζημίωση[75]. Μολονότι τούτο μπορεί να συνεπάγεται χαμηλότερες αποδοχές από τις αμοιβές που ενδέχεται να χρεώνουν οι δικηγόροι που ασκούν ελεύθερο επάγγελμα σε ορισμένες περιπτώσεις, εντούτοις, οι δικαστές δεν εκτίθενται σε επαγγελματικό κίνδυνο[76], δεν επιβαρύνονται με τα γενικά έξοδα[77], δεν υπόκεινται σε ΦΠΑ και, κατ' αρχήν, πληρώνονται ανεξάρτητα από την έκβαση της δίκης, την απόδοση ή την παραγωγικότητά τους[78]. Τέλος, προσθέτω ότι, αν οι δικαστές αμείβονται ανά τακτά και προβλεπόμενα χρονικά διαστήματα, το χρονικό πλαίσιο εντός του οποίου οι εντολείς καταβάλλουν τις αμοιβές των δικηγόρων τους μπορεί να είναι τόσο μεγάλο όσο και εξαιρετικά απρόβλεπτο[79].

53. Επομένως, η αξιολόγηση της καταλληλότητας των αποδοχών των δικαστών διαθέτει τόσο μια ολιστική οπτική, στο πλαίσιο της οποίας λαμβάνονται υπόψη όλοι οι σχετικοί κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες, όσο και μια δυναμική ή χρονική πτυχή, η οποία αφορά την εξέλιξη των εν λόγω αποδοχών συν τω χρόνω. Μολονότι τα κράτη μέλη ενδέχεται να μην είναι υποχρεωμένα να πραγματοποιούν αυτόματη αναπροσαρμογή των αποδοχών των δικαστών λαμβάνοντας υπόψη τον πληθωρισμό και/ή τις αυξήσεις του κόστους διαβίωσης ή να αναθεωρούν το ύψος των αποδοχών σε συγκεκριμένα χρονικά διαστήματα, εντούτοις, η συνεχιζόμενη παράλειψη των εν λόγω ενεργειών ενδέχεται να οδηγήσει σε υποτίμηση της αξίας τους. Μια σημαντική μείωση του ύψους των αποδοχών των δικαστών συν τω χρόνω υπονομεύει την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης και την αξιοπρέπεια του δικαστικού λειτουργήματος. Αν δεν συντρέχει περίπτωση αιφνίδιας κατακόρυφης πτώσης της αξίας τους, η εξέταση της εξέλιξης των αποδοχών των δικαστών θα έπρεπε να διεξάγεται με αναφορά σε αντιπροσωπευτική περίοδο τουλάχιστον δέκα ετών.

73 Η μη παροχή κατάλληλων αποδοχών στους δικαστές σε σύγκριση με τις αμοιβές του ιδιωτικού τομέα μπορεί να υπονομεύσει την αξιοπρέπεια του δικαστικού λειτουργήματος και να θίξει τη στελέχωση, την παροχή κινήτρου και την παραμονή των δικαστών στην υπηρεσία προς βλάβη της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας και της ανεξαρτησίας των δικαστών. Σύμφωνα με την έκθεση του 2020 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Αποτελεσματικότητα της Δικαιοσύνης (CEPEJ) του 2020 για την αξιολόγηση του ευρωπαϊκού δικαστικού συστήματος, η οποία εκπονήθηκε από την Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης τον Σεπτέμβριο του 2002 (στο εξής: έκθεση της CEPEJ του 2020), σελίδα 67, https://rm.coe.int/rapport-evaluation-partie-1-francais/16809fc058, και την Έκθεση της CEPEJ του 2022 σχετικά με την αξιολόγηση του ευρωπαϊκού δικαστικού συστήματος (στο εξής: έκθεση CEPEJ του 2022), σ. 79, https://rm.coe.int/cepej-report-2020-22-e-web/1680a86279, «το ζήτημα των αποδοχών των δικαστών απαιτεί μια ολοκληρωμένη προσέγγιση, η οποία, πέραν της καθαρά οικονομικής πτυχής, λαμβάνει υπόψη τον αντίκτυπο που μπορεί να έχει στην αποτελεσματικότητα της δικαιοσύνης και στην ανεξαρτησία της όσον αφορά την καταπολέμηση της διαφθοράς εντός και εκτός του δικαστικού συστήματος. Οι πολιτικές στον τομέα της δικαιοσύνης θα πρέπει επίσης να λαμβάνουν υπόψη τους μισθούς άλλων νομικών επαγγελμάτων προκειμένου να καταστήσουν το δικαστικό επάγγελμα ελκυστικό για τους επαγγελματίες του νομικού κλάδου που διαθέτουν υψηλή εξειδίκευση».

74 Συνεπάγεται επίσης την άσκηση κρατικής εξουσίας που δεν μπορεί να συγκριθεί με την εργασία που προσφέρουν άλλοι επαγγελματίες του νομικού κλάδου. Ελλείψει συγκρίσιμων περιπτώσεων, μπορεί να αποκλειστεί οποιοδήποτε ζήτημα διακρίσεως.

75 Η εκτίμηση της οποίας χαίρει η άσκηση του δικαστικού λειτουργήματος έχει επίσης ορισμένη αξία η οποία δεν αποτιμάται σε χρήμα.

76 Το ποσό που χρεώνουν οι δικηγόροι ενδέχεται να μην αντιστοιχεί στο ποσό που κατέβαλαν οι πελάτες τους. Οι δικηγόροι ανταγωνίζονται άλλους δικηγόρους και –σε ορισμένες έννομες τάξεις– άλλους παρόχους υπηρεσιών, όπως οι ορκωτοί λογιστές και οι φορολογικοί σύμβουλοι.

77 Όπως επί παραδείγματι, έξοδα, για χώρους γραφείου, ασφάλιση επαγγελματικής ευθύνης ή νομικούς συνεργάτες.

78 Βλ. άρθρο 55 της σύστασης της Επιτροπής Υπουργών της Ευρώπης, το οποίο ορίζει ότι: «Τα συστήματα που εξαρτούν τις βασικές αποδοχές των δικαστών από την απόδοση θα πρέπει να αποφεύγονται, καθώς θα μπορούσαν να δημιουργήσουν δυσκολίες όσον αφορά την ανεξαρτησία των δικαστών». Βλ., κατ' αναλογίαν, γνωμοδότηση 1/17 (Συμφωνία ΣΟΕΣ ΕΕ-Καναδά), της 30ής Απριλίου 2019 (EU:C:2019:341, παράγραφος 98).

79 Σε ορισμένες περιπτώσεις, ο νόμος καθορίζει τις δικηγορικές αμοιβές και/ή η είσπραξή τους μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο «καθορισμού των δικαστικών εξόδων». Οι δικηγορικές αμοιβές μπορεί να εξαρτώνται από συγκεκριμένο αποτέλεσμα ή την θετική έκβαση μιας δικαστικής διαμάχης. Επομένως, οι δικηγόροι ενδέχεται να μην μπορούν να χρεώσουν για όλον τον χρόνο που αφιερώνουν σε μία υπόθεση –ή, σε ορισμένες περιπτώσεις ακόμη και να μη χρεώσουν καθόλου.

54. Όσον αφορά τις υπό κρίση συνεκδικαζόμενες υποθέσεις, το πολωνικό και το λιθουανικό δίκαιο θεσπίζουν πλαίσιο για τον καθορισμό των αποδοχών των δικαστών[80]. Πράγματι, από κανένα στοιχείο της ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασίας δεν θα μπορούσε να προκύψει ότι, ενεργώντας κατ' αυτόν τον τρόπο, η πολωνική ή η λιθουανική νομοθετική και/ή εκτελεστική εξουσία σφετερίστηκαν τον ρόλο ή τις εξουσίες οποιουδήποτε άλλου θεσμικού παράγοντα[81]. Από τις υπό κρίση αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει επίσης ότι, στα εν λόγω κράτη μέλη, οι κανόνες που διέπουν τις αποδοχές των δικαστών, καθώς και κάθε μείωση των εν λόγω αποδοχών, υπόκεινται σε δικαστικό έλεγχο.

55. Η υπόθεση C-146/23 αφορά τους νόμους περί ειδικών ρυθμίσεων για την εφαρμογή των νόμων περί προϋπολογισμού για τα έτη 2021, 2022 και 2023[82], οι οποίοι τροποποίησαν το άρθρο 91 του νόμου περί οργανώσεως των τακτικών δικαστηρίων και προέβησαν σε μειώσεις των αποδοχών των δικαστών. Δεν προβάλλεται ότι η πολωνική νομοθετική και/ή εκτελεστική εξουσία δεν είχε, δυνάμει του πολωνικού δικαίου, την εξουσία να τροποποιήσει το άρθρο 91 του νόμου για την οργάνωση των τακτικών δικαστηρίων με τους νόμους περί ειδικών ρυθμίσεων για την εφαρμογή των νόμων περί προϋπολογισμού για τα έτη 2021, 2022 και 2023. Η πλήρης έκταση του αντίκτυπου που είχε η απόφαση της 8ης Νοεμβρίου 2023, K 1/23, του Trybunał Konstytucyjny (Συνταγματικού Δικαστηρίου)[83] στους εν λόγω δημοσιονομικούς νόμους παραμένει κατά κάποιον τρόπο ασαφής. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Πολωνική Κυβέρνηση επιβεβαίωσε, απαντώντας στις ερωτήσεις του Δικαστηρίου, ότι οι αποδοχές που οφείλονταν στους δικαστές κατόπιν της εν λόγω αποφάσεως είχαν καταβληθεί. Στην υπόθεση C-374/23, οι SR και RB άσκησαν αγωγή αποζημιώσεως κατά της Δημοκρατίας της Λιθουανίας λόγω παραλείψεως οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας, δεδομένου ότι δεν προβλέπεται άλλη ένδικη διαδικασία μέσω της οποίας να υποχρεωθεί η νομοθετική και η εκτελεστική εξουσία να καταβάλουν στους δικαστές αποδοχές που τελούν σε αντιστοιχία με την αξιοπρέπεια του λειτουργήματός τους. Από την απόφαση Savickas[84] προκύπτει σαφώς ότι η μείωση των αποδοχών των δικαστών μπορούσε να προσβληθεί ενώπιον των λιθουανικών δικαστηρίων και ότι υφίστανται οικονομικά μέσα για την είσπραξη των αποδοχών των οποίων η καταβολή παραλείφθηκε παρανόμως.

56. Το αιτούν δικαστήριο στην υπόθεση C-146/23 εκτιμά ότι οι τροποποιήσεις που επήλθαν στο άρθρο 91 του νόμου για την οργάνωση των τακτικών δικαστηρίων τα έτη 2022 και 2023 αντιβαίνουν στο άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ. Σε αντίθεση με τα επίμαχα μέτρα στην απόφαση Πορτογάλοι δικαστές[85], οι πολωνικές τροποποιήσεις δεν είναι γενικού χαρακτήρα, αλλά αφορούν ειδικά τους δικαστές, εισάγοντας διαρκή παρέκκλιση από τον μηχανισμό που προβλέπεται στο άρθρο 91, παράγραφος 1, του νόμου περί οργανώσεως των τακτικών δικαστηρίων.

80 Η Λιθουανική Κυβέρνηση επιβεβαίωσε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ότι το «βασικό ποσό» που μνημονεύεται στο άρθρο 3 του LRJ αποτελεί αντικείμενο διαπραγματεύσεως με συλλογική σύμβαση. Το εθνικό δικαστικό συμβούλιο της Λιθουανίας, το οποίο απαρτίζεται αποκλειστικά από δικαστές όλων των βαθμών δικαιοδοσίας, εκπροσωπεί το λιθουανικό δικαστικό σώμα στις εν λόγω διαπραγματεύσεις.

81 Υπό την επιφύλαξη επαληθεύσεως από τα αιτούντα δικαστήρια.

82 Κρίσιμες εν προκειμένω είναι οι τροποποιήσεις που αφορούν τα έτη 2022 και 2023.

83 Η δίκη στην εν λόγω υπόθεση αφορούσε τους νόμους περί ειδικών ρυθμίσεων για την εφαρμογή του νόμου περί προϋπολογισμού για το έτος 2023.

84 § 1-20.

85 Βλ. σκέψη 49 της εν λόγω αποφάσεως.

57. Αναμφισβήτητα, οι αποδοχές των δικαστών [86] στην Πολωνία κατά τα έτη 2022 και 2023 ήταν χαμηλότερες από εκείνες που θα είχαν υπολογιστεί σύμφωνα με το άρθρο 91 του νόμου για την οργάνωση των τακτικών δικαστηρίων. Η μείωση αυτή συνέπεσε επίσης με σημαντική αύξηση του κόστους διαβίωσης στο εν λόγω κράτος μέλος. Ωστόσο, επισημαίνεται ότι, κατά την ίδια περίοδο, οι αποδοχές των δικαστών δεν ήταν χαμηλότερες από τις αποδοχές των προηγούμενων ετών, αλλά φαίνεται ότι αυξήθηκαν κατά 4,37 % το 2022 σε σύγκριση με το 2021 και κατά 7,8 % το 2023 έναντι 2022. Η Πολωνική Κυβέρνηση υποστήριξε ότι οι επίμαχες τροποποιήσεις δεν «πάγωσαν» τις αποδοχές των δικαστών, αλλά απλώς επιβράδυναν το ποσοστό αυξήσεώς τους. Μολονότι ο XL αναφέρεται σε μακρύ κατάλογο δημοσίων υπαλλήλων που έλαβαν υψηλότερες μισθολογικές αυξήσεις σε σύγκριση με τους δικαστές κατά το έτος 2022, εντούτοις, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Πολωνική Κυβέρνηση υπογράμμισε ότι οι αποδοχές των τακτικών δημοσίων υπαλλήλων του εν λόγω κράτους μέλους υπολείπονται κατά πολύ των αποδοχών των δικαστών και ότι, σε αντίθεση με τους δικαστές, δεν έλαβαν προσφάτως αύξηση στις αποδοχές τους.

58. Όσον αφορά τον υποτιθέμενο μόνιμο χαρακτήρα των τροποποιήσεων στην Πολωνία, μολονότι προκύπτει ότι το άρθρο 91 του νόμου για την οργάνωση των τακτικών δικαστηρίων έχει υποστεί τροποποιήσεις επί τρία συναπτά έτη [87], εντούτοις φαίνεται ότι εξακολουθεί να ισχύει. Η Πολωνική Κυβέρνηση επιβεβαίωσε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ότι καθεμία από τις τροποποιήσεις που επέφεραν στη διάταξη αυτήν οι νόμοι περί ειδικών ρυθμίσεων για την εφαρμογή των νόμων περί προϋπολογισμού για τα έτη 2021, 2022 και 2023 αφορούσε ένα μόνον οικονομικό έτος και ίσχυε μόνον για ένα έτος. Εξάλλου, στη δικογραφία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο ουδεμία ένδειξη υφίσταται ότι προτάθηκαν παρόμοιες τροποποιήσεις στο άρθρο 91 του νόμου για την οργάνωση των τακτικών δικαστηρίων το 2024 [88]. Επομένως, οι συνέπειες που είχαν οι τροποποιήσεις του άρθρου 91 του νόμου για την οργάνωση των τακτικών δικαστηρίων και επί των αποδοχών των δικαστών φαίνεται ότι περιορίζονται τόσο σε διάρκεια όσο και σε ύψος.

59. Εκ πρώτης όψεως θα μπορούσε να δημιουργηθεί η εντύπωση ότι οι επίμαχες τροποποιήσεις αφορούσαν ειδικώς ή διέκριναν τις αποδοχές των δικαστικών και των εισαγγελικών λειτουργών, δεδομένου ότι οι μισθοί των λοιπών δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων δεν αποτέλεσαν αντικείμενο ανάλογων μέτρων. Η Πολωνική Κυβέρνηση επισήμανε, τόσο με τις γραπτές παρατηρήσεις της όσο και κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ότι οι δικαστικοί και οι εισαγγελικοί λειτουργοί είχαν προηγουμένως τύχει προνομιακής μεταχειρίσεως στο πλαίσιο της μισθολογικής πολιτικής του εν λόγω κράτους έναντι των δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων. Η Πολωνική Κυβέρνηση υποστήριξε περαιτέρω ότι οι δικαστικοί και εισαγγελικοί λειτουργοί είχαν τύχει απαλλαγής από το πάγωμα των μισθών στον δημόσιο τομέα από το 2013 έως το 2018. Από τα ως άνω στοιχεία προκύπτει ότι, από το 2013 έως το 2023, οι αποδοχές των δικαστών δεν μπορεί να έχουν αποτελέσει αντικείμενο αρνητικής στοχοποίησης ούτε να έχουν επηρεαστεί δυσανάλογα σε σύγκριση με τις αποδοχές άλλων δημοσίων λειτουργών ή υπαλλήλων [89]. Επιπλέον, προκύπτει ότι, κατά το ως άνω διάστημα, δεν επήλθε σημαντική μείωση των αποδοχών τους [90].

86 Η Πολωνική Κυβέρνηση και η Επιτροπή επισημαίνουν ότι οι νόμοι περί ειδικών ρυθμίσεων για την εφαρμογή των νόμων περί προϋπολογισμού για τα έτη 2022 και 2023 περιέχουν διατάξεις σχετικά με τις αποδοχές των δικαστών των τακτικών δικαστηρίων, του Sąd Najwyższy (Ανωτάτου Δικαστηρίου) και του Trybunał Konstytucyjny (Συνταγματικού Δικαστηρίου), καθώς και των εισαγγελικών λειτουργών.

87 Βλ. σημεία 15 και 16 των παρουσών προτάσεων.

88 Οι τροποποιήσεις του 2023 κρίθηκαν αντισυνταγματικές.

89 Βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση Πορτογάλοι δικαστές (σκέψη 48).

90 Ως εκ τούτου, η πρόσφατη κρίση του κράτους δικαίου στην Πολωνία δεν υποβάθμισε το επίπεδο των αποδοχών των δικαστών.

60. Η Πολωνική Κυβέρνηση δικαιολόγησε τις τροποποιήσεις του 2022 και του 2023 παραπέμποντας στην πανδημία COVID-19 και στη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία τον Φεβρουάριο του 2022. Πρόκειται, κατά τη γνώμη μου, για κρίσιμες, αντικειμενικές, επαληθεύσιμες και έκτακτες περιστάσεις, οι οποίες επέβαλαν αναμφισβήτητα σημαντικούς δημοσιονομικούς περιορισμούς σε όλα τα κράτη μέλη, συμπεριλαμβανομένης της Δημοκρατίας της Πολωνίας, και οι οποίες ήταν ικανές να δικαιολογήσουν μείωση των αποδοχών των δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων, συμπεριλαμβανομένων εκείνων των δικαστών. Η μείωση των αποδοχών των δικαστών σύμφωνα με το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ δεν απαιτεί την ύπαρξη εθνικής δημοσιονομικής κρίσης ή την κίνηση διαδικασίας υπερβολικού ελλείμματος σύμφωνα με το άρθρο 126, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ και το πρωτόκολλο αριθ. 12 σχετικά με τη διαδικασία υπερβολικού ελλείμματος[91]. Οι μειώσεις των αποδοχών των δικαστών και άλλες περικοπές του προϋπολογισμού μπορούν να δικαιολογηθούν στο πλαίσιο της προσπάθειας να αποφευχθεί η ραγδαία εκδήλωση υπερβολικού ελλείμματος σε ένα κράτος μέλος[92]. Όσον αφορά την αναλογικότητα των μέτρων που ελήφθησαν για την αντιμετώπιση των εν λόγω περιστάσεων, από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως στην υπόθεση C-146/23 προκύπτει ότι οι αποδοχές του XL κατά τα έτη 2022 και 2023 ήταν σαφώς υψηλότερες από το διπλάσιο του μέσου μισθού στην Πολωνία[93].

61. Μολονότι εναπόκειται, εν τέλει, στο αιτούν δικαστήριο να αποφανθεί, τα στοιχεία τα οποία μνημονεύονται στα σημεία 56 έως 60 των παρουσών προτάσεων καταδεικνύουν ότι οι αποδοχές των δικαστών στην Πολωνία κατά τα έτη 2022 και 2023 τελούσαν σε αντιστοιχία με την ανεξαρτησία τους και τη σπουδαιότητα των καθηκόντων τους.

62. Στην υπόθεση C-374/23, το Vilniaus apygardos administracinis teismas (περιφερειακό διοικητικό δικαστήριο Βίλνιους) επισήμανε ότι, κατά τα 13 έτη που μεσολάβησαν μεταξύ του 2008 και του 2021, η ονομαστική αξία των αποδοχών των δικαστών υπέστη μείωση κατά 3,2 %, απλώς και μόνον λόγω των φορολογικών αλλαγών. Το αιτούν δικαστήριο δεν παρέσχε καμία διευκρίνιση σχετικά με τη φορολογική μεταρρύθμιση του 2019 στη Λιθουανία. Εν πάση περιπτώσει, όπως προκύπτει από το σημείο 51 των παρουσών προτάσεων, ο προσδιορισμός των αποδοχών των δικαστών είναι, κατά κανόνα, άνευ σημασίας για την εκτίμηση στο πλαίσιο του άρθρου 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ.

63. Η Λιθουανική Κυβέρνηση και η Επιτροπή υποστηρίζουν ότι, σύμφωνα με το άρθρο 3 του LRJ, ο βασικός συντελεστής για τον υπολογισμό των αποδοχών των δικαστών και των άλλων δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων στηρίζεται σε σαφείς και αντικειμενικές παραμέτρους, συνδεόμενες με τις κοινωνικοοικονομικές συνθήκες που επικρατούν στη Δημοκρατία της Λιθουανίας[94]. Κατ' αρχήν, επικαιροποιείται σε ετήσια βάση και δεν μπορεί να είναι μικρότερος από τον συντελεστή του προηγούμενου έτους. Στην υπόθεση C-374/23 δεν υφίσταται καμία ένδειξη ότι οι αποδοχές των δικαστών στη Λιθουανία στοχοποιήθηκαν ή ότι επηρεάστηκαν δυσανάλογα, σε σύγκριση με τις αποδοχές άλλων δημοσίων λειτουργών ή υπαλλήλων. Από το άρθρο 3 του LRJ προκύπτει, μεταξύ άλλων, ότι οι αποδοχές τους καθορίζονται σε αντιστοιχία με τις αποδοχές των

91 Φαίνεται ότι το δημοσιονομικό έλλειμμα στην Πολωνία κατά τη διάρκεια της σχετικής περιόδου υπολειπόταν του 60 % του «λόγο[υ] μεταξύ του δημοσίου χρέους και του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος σε τιμές αγοράς» που αναφέρεται στο άρθρο 126, παράγραφος 2, ΣΛΕΕ και στο άρθρο 1 του πρωτοκόλλου αριθ. 12 σχετικά με τη διαδικασία υπερβολικού ελλείμματος. Η υπέρβαση της αναλογίας του 60 % συνιστά «μεγάλη απόκλιση».

92 Το άρθρο 126, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ απαιτεί από τα κράτη μέλη να «αποφεύγουν τα υπερβολικά δημοσιονομικά ελλείμματα».

93 Η Επιτροπή επισήμανε ότι η αμοιβή του XL ήταν σχεδόν τριπλάσια αν προσετίθεντο τα μπόνους και τα επιδόματα που μνημονεύονται στο άρθρο 91 του νόμου περί οργανώσεως των τακτικών δικαστηρίων. Η Πολωνική Κυβέρνηση υποστήριξε ότι, υπό παρεμφερείς συνθήκες, οι μέσες αποδοχές των δικαστών από το 2018 έως το 2022 υπερέβαιναν το 300 % του μέσου εθνικού μισθού. Το ΕΔΔΑ επισήμανε ότι, το 2012 και το 2014, οι μέσες «ακαθάριστες ετήσιες αποδοχές» των δικαστών για όλες τις χώρες του Συμβουλίου της Ευρώπης ήταν, αντιστοίχως, 2,3 και 2,4 φορές ο μέσος εθνικός μισθός. Βλ. απόφαση Kubát (§ 33).

94 Ο οικείος συντελεστής καθορίζεται επίσης από τον νόμο.

λοιπών δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων. Το ίδιο ισχύει και όσον αφορά τη μεταρρύθμιση των αποδοχών των δημοσίων υπαλλήλων που εγκρίθηκε στις 25 Μαΐου 2023 [95]. Το γεγονός ότι η εν λόγω μεταρρύθμιση αύξησε (σημαντικά) τις αποδοχές των δικαστών και των λοιπών δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων δεν θέτει, σύμφωνα με το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ, εν αμφιβόλω τη νομιμότητα των ποσών που καταβάλλονταν προηγουμένως στους δικαστές.

64. Το Vilniaus apygardos administracinis teismas (περιφερειακό διοικητικό δικαστήριο Βίλνιους) επισήμανε ότι το σχετικό ύψος των αποδοχών των δικαστών στη Λιθουανία είχε υποστεί μείωση συν τω χρόνω και ότι, από τα τέλη του 2021, προσέγγιζε το επίπεδο του μέσου εθνικού μισθού. Η Λιθουανική Κυβέρνηση υποστήριξε, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ότι τα αριθμητικά στοιχεία που προσκόμισε το αιτούν δικαστήριο είναι εσφαλμένα, διότι δεν αποτυπώνουν τα ποσά που καταβλήθηκαν αναδρομικά στους δικαστές μεταξύ 2016 και 2019 κατόπιν της αποφάσεως του Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas (Συνταγματικού Δικαστηρίου της Δημοκρατίας της Λιθουανίας), με την οποία κρίθηκε αντισυνταγματική η μείωση των αποδοχών των δικαστών [96].

65. Μολονότι η εκτίμηση της καταλληλότητας των επίμαχων στην υπόθεση της κύριας δίκης αποδοχών των δικαστών εναπόκειται εν τέλει στο Vilniaus apygardos administracinis teismas (περιφερειακό διοικητικό δικαστήριο Βίλνιους), από το διάγραμμα 3.36 της Εκθέσεως CEPEJ του 2020 [97] και από το διάγραμμα 3.46 της Εκθέσεως CEPEJ του 2022 [98] προκύπτει ότι ο μέσος ακαθάριστος μισθός των δικαστών του Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Ανωτάτου Δικαστηρίου, Λιθουανία) ήταν 2,2 (το 2018) ή 2,1 (το 2020) φορές υψηλότερος του μέσου ακαθάριστου εθνικού μισθού [99]. Από τη σύγκριση των στοιχείων που προέρχονται από άλλα κράτη μέλη προκύπτει ότι, το 2018, οι αποδοχές των Λιθουανών δικαστών [100] κατά την έναρξη της σταδιοδρομίας τους στο Ανώτατο Δικαστήριο του εν λόγω κράτους βρίσκονται στο μέσο της κλίμακας και είναι υψηλότερες από εκείνες των αντίστοιχων Αυστριακών (1,5), των Βέλγων (1,6), των Φινλανδών (1,5), των Γάλλων (1,3), των Κροατών (1,7), των Ολλανδών (1,3), των Γερμανών (0,9), των Ούγγρων (1,8), των Ιταλών (1,9), των Λουξεμβουργιανών (1,4), των Λεττονών (1,9), των Σλοβένων (1,6), των Σουηδών (1,8) και των Ισπανών (2,1) δικαστών [101].

95 Βλ. σημεία 10 και 12 των παρουσών προτάσεων. Βλ., επίσης, σημείο 39 των γραπτών παρατηρήσεων της Επιτροπής.

96 Στις γραπτές παρατηρήσεις της Επιτροπής επισημαίνεται ότι, από το 2017, οι αποδοχές των δικαστών αυξήθηκαν ελαφρώς σε ετήσια βάση.

97 Στη σελίδα 67.

98 Στη σελίδα 80.

99 Στην αρχή της σταδιοδρομίας τους και 3,3 (το 2018) ή 2,9 (το 2020) υψηλότερος «στον ανώτερο βαθμό δικαιοδοσίας».

100 Όσον αφορά τον μέσο εθνικό ακαθάριστο μισθό.

101 Το 2020 οι αποδοχές των Λιθουανών δικαστών κατά την έναρξη της σταδιοδρομίας τους στο Ανώτατο Δικαστήριο του εν λόγω κράτους ήταν υψηλότερες σε σχέση με τις αποδοχές των αντίστοιχων Αυστριακών (1,6), των Βέλγων (1,6), των Φινλανδών (1,6), των Γάλλων (1,3), των Κροατών (1,9), των Ολλανδών (1,3), των Γερμανών (0,9), των Ούγγρων (1,7), των Ιταλών (1,8), των Λουξεμβουργιανών (1,5), των Πολωνών (1,9), των Σλοβένων (1,5) και των Σουηδών (1,9) δικαστών. Οι απαιτήσεις των SR και RB αφορούν την περίοδο από το 2020 έως το 2023. Βλ., επίσης, Διάγραμμα 34: Λόγος των ετήσιων αποδοχών δικαστών και εισαγγελέων με ετήσιο μέσο ακαθάριστο μισθό στη χώρα το 2021, στην ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών, Πίνακας αποτελεσμάτων της ΕΕ στον τομέα της δικαιοσύνης για το 2023, COM(2023) 309 τελικό. Η CEPEJ υπέβαλε ποσοτικά στοιχεία στην Επιτροπή, τα οποία καλύπτουν την περίοδο από το 2012 έως το 2021. Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι, σύμφωνα με το Διάγραμμα 34, μολονότι ο αρχικός μισθός των Λιθουανών δικαστών σε σχέση με τον ακαθάριστο ετήσιο μισθό είναι ένας από τους χαμηλότερους στην Ένωση, εντούτοις είναι υψηλότερος, σε σχέση με αυτόν που καταβάλλεται στο Βέλγιο, τη Γερμανία, τη Φινλανδία, τη Γαλλία, την Ουγγαρία, το Λουξεμβούργο, τις Κάτω Χώρες, την Πολωνία και τη Σλοβενία.

Πρόταση

66. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλαν το Sąd Rejonowy w Białymstoku (πρωτοδικείο Białystok, Πολωνία) και το Vilniaus apygardos administracinis teismas (περιφερειακό διοικητικό δικαστήριο Βίλνιους, Λιθουανία) ως εξής:

Το άρθρο 19, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ έχει την έννοια ότι

δεν αντιτίθεται στην εκ μέρους της νομοθετικής ή/και της εκτελεστικής εξουσίας των κρατών μελών θέσπιση νόμων για τον καθορισμό και/ή τη μείωση των αποδοχών των δικαστών, μεταξύ άλλων με συλλογικές συμβάσεις που συνάπτονται σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο·

επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να θεσπίσουν νομικό πλαίσιο για τη διευκόλυνση του καθορισμού των αποδοχών των δικαστών το οποίο σκοπεί την προστασία της ανεξαρτησίας των δικαστών μέσω της διασφαλίσεως του ότι το ύψος των αποδοχών των δικαστών τελεί σε αντιστοιχία με τη σπουδαιότητα των καθηκόντων που ασκούν. Οι νόμοι που διέπουν τις αποδοχές των δικαστών πρέπει να λειτουργούν βάσει κατάλληλων, αντικειμενικών και επαληθεύσιμων κριτηρίων τα οποία είναι σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας·

απαιτεί κάθε εκτίμηση της καταλληλότητας του ύψους των αποδοχών των δικαστών να λαμβάνει υπόψη όλους τους σχετικούς κοινωνικοοικονομικούς παράγοντες και να αφορά την εξέλιξη των εν λόγω αποδοχών συν τω χρόνω·

απαιτεί οποιοσδήποτε εθνικός νόμος με τον οποίο σκοπείται μείωση του ύψους των αποδοχών των δικαστών να παρέχει σαφή αιτιολογία για τη μείωση αυτήν. Οι εν λόγω μειώσεις στις αποδοχές των δικαστών που ενδέχεται να προκύπτουν από τον εν λόγω νόμο πρέπει να είναι προσωρινού χαρακτήρα, ενώ το ύψος και διάρκειά τους πρέπει να προσαρμόζονται και να διαμορφώνονται αναλόγως της σοβαρότητας και της διατήρησης των συνθηκών που δικαιολογούν τη θέσπισή τους. Σε καμία περίπτωση οι εν λόγω μειώσεις στις αποδοχές δεν πρέπει να αφορούν ειδικώς τη δικαστική εξουσία επιφυλάσσοντας σε αυτή δυσμενή μεταχείριση·

απαιτεί οι κανόνες σχετικά με τις αποδοχές των δικαστών ή τυχόν μειώσεις σε αυτές να υπόκεινται σε δικαστικό έλεγχο.